

Teodor Ivanov 7 let • Bulharsko • 2005

3

2012
ročník 64

čtenář

M Ě S Í Č N Í K P R O K N I H O V N Y

9 770011 232004 03

Cena 40 Kč

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, měla jsem původně v úmyslu začít tento sloupek jarně, zmínkou o třetím ročníku akce *BŘEZEN – měsíc čtenářů*, která má sympatickou náplň: propojit čtenáře, organizace a instituce zabývající se četbou a čtenářstvím ke společné mediální kampani s názvem *Ano, čteme a je nás stále hodně!*

Ale ouha! Můj záměr zastínila informace Ministerstva kultury o ukončení Projektu internetizace knihoven, a to už k 28. 3. 2012, která se začala 1. března šířit virtuálním prostorem jako požár. A nepřekvapilo mě, že v prvních chvílích vyvolávala silné emoce. Jak však den pokročil, došlo na další zprávy, že snad ještě není vše ztraceno a projekt by mohl pokračovat... Jisté však je, že by se jednalo jen o odklad řešení, jak do budoucna zajistit připojení malých knihoven k internetu bez finančních požadavků na státní kasu. A jak víme, o to totiž jde až v první řadě!

Ukazuje se však, že už v době, kdy se Ministerstvo vnitřní, které PIK doposud financovalo, rozhodlo o jeho zrušení, situace přiměla regionální poskytovatele internetu spolu se sdružením Internet pro všechny Českého telekomunikačního klastru (<http://www.internetproveschny.cz/knihovny>) vypracovat projekt *Internet pro knihovny zdarma*. Zda ho knihovny akceptují, je jiná věc, ovšem o tom, že se určitá východiska rýsují, je dobré vědět.

Ve stínu událostí kolem PIK se na březnové číslo *Čtenáře* skoro nedostalo. Alespoň částečně to napravují upozorněním na materiály, které rozebírají problematiku e-knih jak z pohledu užítí v českých knihovnách, tak jejich produkce a prodeje v loňském roce. Tematicky to doplňuje i materiál o digitálních knihách a službách s nimi spojených v několika evropských státech. Myslím, že nejen pro fanoušky nových technologií jsou to zajímavé informace.

A na závěr si dovoluji vypůjčit k těm technologiím něco úsměvného: Google: „*Já najdu všechno!*“ Wikipedia: „*Já vím všechno!*“ Facebook: „*Já znám všechny.*“ Internet: „*Beze mě jste nic!*“ Elektrizina: „*Tak se uklidníme, ano?!*“

Příjemné dny vám přeje

Olga Kašková

•• Městská knihovna v Třebíči pořádá ve svých prostorách (tradiční) jednodenní seminář **Zvukové knihy v roce 2012**, který je určen pracovníkům zvukových oddělení a oddělení, kde pracují se zdravotně postiženými čtenáři. Setkání se uskuteční **10. 4. 2012**. Přihlášku a program naleznou zájemci na <http://www.knihovnatr.cz/doc/zk2012.pdf>.

•• **Světový den knihy a autorských práv** vyhlásilo UNESCO na **23. 4.** a snaží se různými aktivitami podporovat čtení v souvislosti s ochranou duševního vlastnictví autorů. Toto datum je pro světovou literaturu symbolické, v tento den ve stejném roce 1616 zemřeli Miguel de Cervantes Saavedra, William Shakespeare a Inca Garcilaso de la Vega. Úspěch Světového dne knihy závisí především na podpoře všech zúčastněných stran – autorů, vydavatelů, učitelů, knihovníků, veřejných a soukromých institucí, hromadných sdělovacích prostředků... V každé zemi by měly na akcích spolupracovat knihovny, školy, kluby mládeže a další sdružení, která podporují rozvoj čtenářské gramotnosti.

•• Sekce SDRUK pro informační vzdělávání uživatelů a Krajská knihovna Vysočiny v Havlíčkově Brodě zvou na 4. seminář **Informační vzdělávání ve veřejných knihovnách**, který se uskuteční **25. a 26. 4. 2012** v Havlíčkově Brodě. První den zazní teoretické i praktické přednášky. Na semináři se kromě knihoven představí i další organizace, které se zabývají informačním vzděláváním. Druhý den bude možné si vybrat ze tří workshopů. Přihláška a další informace jsou na stránkách <http://www.svkos.cz/sdruk/planovane-akce/clanek/planovane-akce/>.

•• Ministerstvo kultury ČR oznámilo 28. 2. 2012 ukončení Projektu internetizace knihoven (PIK). Přibližně 2500 knihoven provozovaných především malými obcemi bude 28. 3. 2012 odpojeno od internetu (viz <http://www.mkcr.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/internetizace-knihoven-125032/tmplid-228>). SKIP ČR nato požádal dopisem předsedu vlády Petra Nečase o prověření okolností, které vedly k zastavení projektu, ačkoliv všechna zainteresovaná ministerstva včetně usnesení vlády potvrzovala jeho pokračování. Současně požádal o podporu k zajištění financování PIK v roce 2012 ve výši 18,75 mil. Kč.

E-knihy v knihovnách v České republice

E-knihám byly na stránkách časopisu *Čtenář* již věnovány zajímavé články – *Google Books, e-knihy a čeští nakladatelé (Čtenář 7–8/2011), Půjčování elektronických knih v knihovnách (Jan Kaňka, Čtenář 6/2011), Akvizice e-knih a jejich zpřístupnění pro čtenáře prostřednictvím čteček (Monika Myslivečková, Čtenář 12/2010)*. V tomto článku uvedeme několik aktuálních informací z počátku roku 2012 v oblasti nabídky českých a zahraničních titulů e-knih v internetových knihkupectvích a na platformách pro knihovny, dále k e-knihám ve fondech knihoven, formátům a zabezpečení e-knih či k jejich čtečkám. Popíšeme probíhající spolupráci mezi knihovnami a nakladateli a uvedeme očekávané události v letošním roce.

ČESKÉ E-KNIHY V INTERNETOVÝCH KNIHKUPECTVÍCH

České e-knihy nabízí již více než 15 internetových knihkupectví. Mezi ty s nejzajímavější nabídkou titulů patří Kosmas, eReading, eLibellus, Palmknihy a Datart, Fraus, knihkupectví využívající platformu a velkoobchod Wooky – *Rajknih.cz*, *eBux.cz*, *Luxor*, *Arara*. Od konce roku 2011 se objevuje větší počet titulů českých e-knih také v české verzi Apple iBookstore. Přehled internetových knihkupectví je uveden na webové stránce <http://tinyurl.com/6s6aegs>. Hrubým odhadem nabízejí nyní již kolem 3000 titulů. Licence, se kterými jsou e-knihy v internetových knihkupectvích prodávány, umožňují osobní použití. E-knihy takto zakoupené nelze využít pro půjčování v knihovnách.

ANGLICKÉ, NĚMECKÉ E-KNIHY V PLATFORMÁCH PRO KNIHOVNY

Anglické, německé či francouzské e-knihy pro osobní použití nabízejí stovky internetových knihkupectví. Navíc jsou poskytovány na mnoha platformách s licencí pro půjčování v knihovnách.

Na Univerzitě Karlově v Praze je v univerzitních knihovnách nyní ve fondech kolem 120 000 převážně anglických e-knih. Mezi nejzajímavější platformy s nabídkou anglických e-knih pro české knihovny patří ebrary, EBSCO, Springer, Safari, Cambridge University, Oxford University, Knovel, Thieme, Elsevier, Wiley.

Nejlákavější nabídku pro městské knihovny má Overdrive. V České republice z ní zatím nelze vybírat e-knihy Kindle, které Overdrive nabízí ve spolupráci s Amazon, to je možné pouze pro knihovny ve Spojených státech amerických.

Široká škála e-knih v němčině je i pro české knihovny k dispozici na platformě Onleihe od DiViBib.

INSPIRACE Z KNIHOVEN

Se zpřístupňováním a půjčováním e-knih je možné se seznámit v následujících knihovnách:

- Národní knihovna v Praze má ve fondu přes 70 000 e-knih od ebrary. E-knihy je možné číst v knihovně i mimo její prostory. Novinkou k desetiletému výročí spuštění Jednotné informační brány je čtení e-knih ebrary prostřednictvím iPad, iPhone nebo iPod Touch – <http://info.jib.cz/news/ebRARY-aplikace-pro-ipad-iphone-a-ipod-touch>.
- V Městské knihovně v Praze, Knihovně akademie věd ČR, Národní knihovně, Národní technické knihovně a v Moravské zemské knihovně je možné si vyzkoušet čtení e-knih nakladatelství Akademia. Více než 100 titulů je k dispozici pouze v prostorách těchto knihoven. E-knihy jsou zpřístupňovány v rámci partnerského projektu mezi knihovnami a nakladateli *E-knihy do každé*

knihovny. Podrobnosti jsou uvedeny na webové adrese <http://www.mlp.cz/cz/projekty/on-line-projekty/e-knihy-do-kazde-knihovny/>.

- Městská knihovna v Praze nabízí přes 200 atraktivních titulů českých e-knih volně ke stažení ve formátech ePub, PDF, TXT a několika dalších. Po dohodě je možné e-knihy zařadit také do fondu vaší knihovny.
- V knihovně Goethe Institutu v Praze je možné si vyzkoušet půjčování německých e-knih na platformě DiViBib Onleihe. Informace ke službě jsou uvedeny na stránce <http://www.goethe.de/ins/cz/pr/kul/bib/onl/csindex.htm>.
- V Knihovně Celetná (Knihovna psychologických a sociokulturních věd FF UK v Praze) se můžete seznámit s půjčováním e-knih EBSCO – <http://www.knihovna.psychologie.ff.cuni.cz>.

FORMÁTY A ZABEZPEČENÍ E-KNIH

E-knihy v knihovnách jsou nejčastěji přístupné ve formátech PDF, ePub, HTML. Další často používaný je mobi určený pro čtečky Amazon Kindle, Wooky, Apple iBooks.

E-knihy mohou být v knihovnách zpřístupňovány také v on-line čtečce. Jejím příkladem je ebrary reader nebo čtečka EBSCOhost. Stále častěji se objevují také čtečky jako aplikace pro tablety nebo chytré telefony. Příkladem mohou být aplikace ebrary a SpringerLink pro iPhone, iPad a iPod Touch.

Formát ePub je výhodný pro přeformátování textu podle velikosti displeje. Formát PDF může být užitečný u dokumentů, kde je potřeba formátování textu zachovat.

Proti neoprávněnému použití jsou e-knihy v knihovnách nejčastěji zabezpečeny pomocí technologie Adobe DRM. Často je využívána také fragmentace textu po kapitolách či po stranách. Adobe DRM využívá například ebrary, EBSCO, Ovedrive nebo DiViBib. Fragmentaci po kapitolách pak třeba Cambridge University Press.

V internetových knihkupectvích s e-knihami jsou kromě Adobe DRM využívány proprietární technologie zabezpečení – Amazon, Apple, Wooky, Floowie. Často se používá také tzv. sociální DRM – v souborech e-knih typicky ve formátech PDF, ePub nebo mobi je uvedeno jméno čtenáře, datum nákupu a název internetového knihkupectví. Výhodou tohoto zabezpečení je možnost čtení e-knih na nejširším počtu zařízení – počítačů, čteček, tabletů, chytrých telefonů. Nevýhodou je slabší forma zabezpečení, která některé autory a nakladatele může u určitých titulů odrazovat od jejich prodeje v podobě e-knih.

KINDLE FIRE

Ke konci roku 2011 přikoupila Knihovna Celetná do svého portfolia referenčních čteček také Kindle Fire. V lednu 2012 proběhlo otestování čtečky s e-knihami dostupnými na Univerzitě Karlově a v českých internetových knihkupectvích s e-knihami.

Kindle Fire je první čtečka od Amazon vybavená barevným displejem a operačním systémem Android. Jedná se o Android 2.3 Gingerbread optimalizovaný pro nákupy e-knih, zboží a služeb v internetovém obchodě Amazon. V jeho upravené verzi chybí možnost ovládání čtečky v češtině; ovládání v angličtině je přehledné a pohodlné.

Standardně je blokována možnost instalace aplikací s podporou Adobe DRM. Po povolení instalace aplikací z jiných zdrojů než Amazon Appstore je možné doinstalovat například Bluefire reader. Bluefire reader v Kindle Fire pracuje s e-knihami EBSCO nebo s e-knihami z internetového knihkupectví Kosmas stejně dobře jako na tabletu Apple iPad. E-knihy ebrary není možné stáhnout do Bluefire readeru pro off-line čtení pomocí standardního webového prohlížeče Amazon Silk ani pomocí doinstalovaných webových prohlížečů Firefox nebo Opera. Je prozatím možné je číst on-line v rámci ebrary readeru.

U Kindle Fire se potvrdilo, že na rozdíl od čteček Kindle s elektronickým inkoustem lze čtečku použít také pro čtení e-knih zabezpečených Adobe DRM i e-knih ve formátu ePub. Je možné číst všechny e-knihy dostupné na Univerzitě Karlově, čtení e-knih ebrary je omezeno na on-line přístup. Se čtečkou se můžete seznámit také v Národní technické knihovně.

ČTEČKY, TABLETY, CHYTRÉ TELEFONY

V knihovnách Univerzity Karlovy – Knihovna Celetná FF, Knihovna Jana Palacha FF a Knihovna Právnické fakulty – jsou zakoupeny sady referenčních čteček a tabletů. Je možné si je vypůjčit a vyzkoušet si, které budou osobně na čtení e-knih nejlépe vyhovovat.

Mezi nejlépe hodnocené ze strany studentů a pedagogů UK patří v knihovnách tablety Apple iPad, čtečka Barnes&Noble Nook Touch a čtečky Pocketbook.

UČEBNICE OD APPLE

V lednu 2012 představil Apple interaktivní učebnice pro tablety iPad. V současné době je obvyklé, že firma Apple určuje trendy. Tyto interaktivní učebnice tedy nejspíš ukazují, jak budou učebnice ve školách v blízké budoucnosti s velkou pravděpodobností vypadat.

Vyznačují se přehlednou navigací, obsahují videa, animace, 3D objekty, fotogalerie. Text je možné barevně označovat, lze do něj doplňovat poznámky. Učebnice podávají látku pro studenty atraktivní formou, která má vést k jejímu snadnějšímu a lepšímu pochopení. Díky distribuci prostřednictvím internetu mohou být učebnice dostupné pro všechny studenty. Výhodou je snadná aktualizace obsahu, jednoduchá distribuce. Pro výuku jsou přístupné špičkové učebnice i celé kurzy z prestižních univerzit.

Interaktivní učebnice lze vytvářet ve volně dostupném editoru iBooks Author. Hotové se distribuují v rámci sekce pro učebnice v iBookstore. Na iPadu s nimi studenti pracují v rámci aplikace iBooks. Prostřednictvím aplikace iTunes U jsou studentům k dispozici celé kurzy.

Existují menší a větší překážky, které ještě bude potřeba zdat. Sekce pro učebnice v iBookstore zatím není v České republice dostupná. Velikost souboru učebnic je taková, že na základní verzi iPadu s 16 GB paměti se jich vejde jen několik. Problémem mohou být i pořizovací náklady na iPad, na jiném zařízení je zatím není možné studovat.

Na druhou polovinu února 2012 připravil Apple v Praze prezentaci a konzultace pro české nakladatele. Podrobnosti k interaktivním učebnicím jsou na stránkách <http://www.apple.com/education/#video-textbooks>.

SPOLUPRÁCE KNIHOVEN S NAKLADATELI A VÝHLEDY NA ROK 2012

V roce 2011 proběhly se skvělou organizační pomocí PARTSIP (<http://www.partsip.cz/>) workshop a konference k tématu českých e-knih v knihovnách za účasti zástupců knihoven, nakladatelů a společností schopných zajistit technický provoz platformy s českými e-knihami. Díky podpoře Národní technické knihovny proběhlo několik úspěšných seminářů. Na adresách <http://tinyurl.com/82mf4cd> a <http://tinyurl.com/7ehcwrw> jsou vystaveny kontaktní údaje nakladatelů a společností připravujících platformy pro zpřístupnění českých e-knih v knihovnách. Knihovny je mohou kontaktovat za účelem domluvy optimálního způsobu zařazení českých e-knih do fondů. Při přípravě nabídek pro knihovny pomáhá partnerům znalost nejžádanějších titulů v knihovnách a plánované rozpočty na nákup českých e-knih. Otevírají se také nové možnosti spolupráce v oblasti propagace e-knih, eliminace pirátských kopií nebo školení ke čtení e-knih na čtečkách a tabletech.

V roce 2012 by se první platformy s nabídkou českých e-knih pro knihovny mohly objevit. Několik výrobců připravuje čtečky e-knih vybavené displejem s elektronickým inkoustem a operačním systémem Android, tj. univerzální čtečky s e-ink displejem a možností volby oblíbené aplikace pro čtení. Na jaře 2012 se očekává zahájení prodeje Apple iPad 3 s displejem s vysokým rozlišením a výkonnějším procesorem. Předpokládá se také snížení ceny u stávajícího modelu iPad 2. Základní verze iPad by tak měla být dostupnější a jeho výkonnější verze by měla poskytnout větší komfort při studiu z propracovaných interaktivních učebnic. Jednotná informační brána nabídne seznamy e-knih obdobně, jako nyní nabízí seznamy e-časopisů.

Digitální knihy a služby s nimi spojené: evropské ohlédnutí

Organizace NAPLE (National Authorities on Public Libraries in Europe), která byla založena v roce 2002, působí jako mezinárodní nevládní sdružení, jehož hlavním cílem je podpora principů a strategií vládní politiky veřejných knihoven. Vytváří informační síť pro knihovny v Evropě a na internetu pravidelně publikuje Newsletter, který se věnuje strategickým dokumentům, legislativním otázkám, mezinárodním konferencím v oboru apod.

Tematické číslo, které se věnovalo e-knihám, vyšlo na konci roku 2010. Je zajímavé se s menším odstupem času podívat, jak se s nástupem e-knih potýkaly evropské veřejné knihovny a společnost, neboť mnohé paralely lze najít i v ČR.

Vybrali jsme pro vás některé postřehy odborníků ze sedmi zemí, kteří do zmíněného čísla Newsletteru přispěli články, s tím, že aktuálním trendům v této oblasti se budeme ve Čtenáři i nadále věnovat.

Pohled z BELGIE

— Současný trend čerpání informací z digitalizovaných zdrojů se bude rozšiřovat dále do mimovzdělávacích oblastí a obsah těchto informací bude pestřejší. Fyzické knihy nezaniknou. Uživatelé však tráví stále více času s „papirovoú knihou“ ve svém laptopu. Nastupuje totiž nová generace e-čtenářů.

— Veřejné půjčování knih v knihovnách je usnadněno a podporováno zákonem o copyrightu. Jedině tak mohou knihovny plnit své poslání a umožnit volný přístup k informacím. Autor nebo vydavatel nemůže ve skutečnosti bránit knihovně, aby jeho publikace půjčovala.

— Evropská legislativa nezaceluje mezeru pro nefyzické nosiče či digitalizované obsahy. Směrnice jen upřesňují, že pokud má knihovna ve svém fondu dotyčnou knihu fyzicky přítomnou, pak má také nárok na její digitalizovanou podobu. Tuto formu může také zpřístupnit, což

má však striktní kritéria. Ke zpřístupnění může dojít pouze „za zdi knihovny a za přísného režimu“.

— V tomto okamžiku končí práva a povinnosti „kamenných knihoven“ a na scénu se dostávají digitální knihovny. Absence právní úpravy půjčování elektronických knih vede k tomu, že knihovny, aby se nedostaly do potíží a mohly tyto knihy volně zpřístupnit, musejí mít dohodu s majiteli autorských práv. Ti však mnohdy pohlížejí na e-knihy jako na zdroj svého unikajícího zisku.

— Ovšem všechny země EU se snaží rozšířit nabídku e-knih tak, aby vhodně doplňovaly tištěnou produkci. Každá vláda by si měla vytvořit e-platformu, v jejímž rámci by přesně stanovila podporu e-knihám a uvolnila na ně prostředky z veřejných financí.

— Existuje spousta otázek týkajících se nabídky e-knih, ať už ze strany vydavatelů, knihkupců či knihoven. Tyto subjekty se musejí přizpůsobit novým trendům. V knihovně je cílem rozšířit vkus a povědomí o literatuře, ať již v tištěné či digitální podobě, na druhou stranu v knihkupectví je cílem vyvolat zájem o koupi knihy.

JOHAN DELAURE;

Program Management/Central Solutions, Bibnet

Projekty z ESTONSKA

— Estonská národní knihovna realizuje projekt digitalizace periodik, která nejsou chráněna autorským zákonem. Dále digitalizuje ohrožené publikace, noviny, které uživatelé často používají, městské mapy aj. Všechny materiály lze najít v digitálním archivu DIGAR (<http://digar.nlib.ee/digar/esileht>).

— V roce 2009 započala také digitalizace pohlednic v rámci projektu Europeana Travel. Kolekce je k dispozici prostřednictvím portálu <http://www.europeanaatravel.eu/>.

— Dalším cílem je digitalizace tzv. „Red Books“ (<http://web3.nlib.ee/PunaneRaamat/indexeng.html>). První část sbírky (1535–1850) je již při-

stupná jako databáze a druhá (1841–1917) se připravuje.

— EOD služba (e-book on demand) umožňuje čtenářům Národní knihovny Estonska, Univerzitní knihovny v Tartu či právníkům osobám objednat si digitální kopii knih. Kvůli autorskému zákonu se digitalizují jen díla, která nejsou tímto zákonem chráněna. Každý čtenář (objednavatel) tak může přispět do digitální estonské knihovny. Služba je zpoplatněna, po objednávce se kopie ukládá do archivu DIGAR (<http://digar.nlib.cz>) a je zpřístupněna pro ostatní čtenáře. Archiv byl založen na platformě FEDORA a je vytvářen již od roku 2004.

Knihy v archivu lze nalézt také prostřednictvím on-line katalogu estonských knihoven – Ester. Jsou zde přístupné záznamy tištěných publikací s odkazy na plné texty v archivu.

— V roce 2010 nebyly mezi vydavateli e-publikace příliš populární. Pokud vydavatel nechce, aby jím vydaná kniha (získaná na základě povinného výtisku vztahujícího se na e-publikace) byla volně dostupná na internetu, může stanovit omezení. V tomto případě se čtenář k digitalizované formě dostane pouze prostřednictvím některých počítačů v Národní knihovně Estonska a Univerzitní knihovně v Tartu. A proto také zmíněná kolekce e-knih obsahuje pouze několik prací v PDF formátu.

Průlom možná přinese digitalizovaná kolekce 1000 e-knih (Eesti Digiraamatute keskus – estonské centrum pro digitální knihy), která propojí vydavatele, autory atd.

Aktivní vydávání e-knih se snaží zahájit několik dalších estonských podnikatelů. Společným cílem pro všechny zúčastněné subjekty je nižší DPH na e-knihy.

KAIRI FELT;

Chief Specialist of E-Collections/National Library of Estonia

FINSKÁ reflexe

— O e-knihy se zajímá mnoho knihoven a jejich uživatelů. Ti nejdychtivější a nejzvědavější si kupují elektronické knihy sami, v knihovnách je jejich půjčování zatím okrajovou záležitostí.

— Problémem je často nedostatečný obsah. Výběr e-knih ve finském jazyce není moc velký. Vydavatelé jsou opatrní, vydávají raději tištěné

knihy, ze kterých mají prozatím největší zisk. Respektovat se také musí zákon o copyrightu a řešit autorská práva.

— Vzniká sice nová generace e-čtenářů, ale zůstávají také konzervativní čtenáři. Elektronické knihy nejsou levnější než tištěné, navíc je potřeba vlastnit jejich čtečku.

— Nakladatelé postupují opatrně, knihovny vyčkávají. Výjimku tvoří knihovny v oblastech se švédsky mluvící populací, které mohou čerpat z rozsáhlé produkce švédských vydavatelů. Knihovny ve Švédsku jsou schopny nabídnout dostatečnou produkci e-knih pro svoje čtenáře a Finové nechápou, proč tomu tak není i u nich.

— Knihovny v Helsinkách, Espoo, Vantaa, Turku hledají cestu jak zařadit e-knihy a služby s nimi spojené do své nabídky. Jsou podporovány ministerstvem kultury a vzdělávání.

— Bude potřeba více seminářů, konferencí, schůzek s vydavateli, knihovnami a autory a také národní strategie pro elektronické knihy.

BARBRO WIGELL-RYYNÄNEN;
Counsellor for Library Affairs/Ministry of Education and Culture

OverDrive v IRSKU

— Na začátku roku 2005 na základě žádosti zrakově postižených uživatelů začal tým pro rozvoj služeb South Dublin Libraries prověřovat možnosti digitálních knih a jejich využití v systému veřejných knihoven. Neboť mnoho uživatelů z řad zrakově postižených je stálými e-čtenáři, kteří touží po více a více nových titulech.

— Základní kritéria pro rozvoj služeb v oblasti digitálních knih jsou: budování fondu, licenční aspekty, použitelnost, cenové modely, metody poskytování těchto druhů dokumentů, integrace se stávajícím knihovním systémem, zařízení určená pro tuto službu, digitální formáty (digital audio, eBook aj.).

— Při bližším zkoumání bylo jasné, že evropské veřejné knihovny zaostávají za americkými protějšky, které již dříve řešily přijetí digitálních technologií. Následně byli na základě výše zmíněných kritérií vybráni tři potenciální poskytovatelé technologií a nakonec zvoleno řešení prostřednictvím platformy OverDrive. Pomocí internetového semináře spolupracovali manažeři ze South Dublin Libraries s týmem

OverDrive z Ohia. Přes počáteční obavy OverDrive pomohl rozjet pilotní projekt, který trval šest měsíců a prostřednictvím digitálních knihovních služeb nabídl e-knihy a digitální audio formáty knih uživatelům ve 20 sbírkách, včetně fikce, životopisů, knih z oblasti obchodu, zdraví, cestování a historie, a také dětských knih. Vstup do systému služeb je na www.southdublinlibraries.ie. K využívání této stránky potřebují zájemci platný knihovní průkaz/listek a PIN. Knihovna nabízí uživatelům registraci on-line a ti mohou tedy začít používat Download Zone neprodleně 24 hodin 7 dní v týdnu. Mohou si stahovat e-knihy do svých mobilů, iPod, iPhone, MP3, které jsou kompatibilní se systémem OverDrive.

— Vydavatelé se nové situaci přizpůsobují jen pomalu, avšak nová generace e-čtenářů je nutí přemýšlet nad dalším vývojem.

GEORGINA BYRNE;
County Librarian South Dublin Libraries

E-knihy v NIZOZEMÍ

— První nástup v Nizozemí zaznamenaly e-knihy v srpnu roku 2009 prostřednictvím holandského Amazone (Bol.com) během digitálního čtení v rámci kampaně na podporu populárních autorů.

— E-čtečky byly již k dispozici ve větších obchodech a stahování bylo nabídnuto na portále *e-book.nl*. Preference získaly čtečky Sony, nakladatelé byli povzbuzováni, aby dodali více (nyní 4000) holandských titulů.

— Obchody s knihami, ačkoli v soutěži s Bol.com, naskočily do rozjetého vlaku e-knih, poučeny z pomalé reakce při nástupu internetu. Všechny řetězce nabízejí možnosti stahování a chtějí být místem pro e-knihy, stavějí na zákaznické věrnosti. Pevné ceny knih se nevztahují na e-knihy, ale je zde malá konkurence. Žádný prodejce nechce znevažovat etickou hodnotu elektronických knih. Všechny e-knihy lze koupit ve formátu e-Pub.

— Vydavatelé jsou stavěni před velké dilema. Když knihu vydají v elektronické verzi, tak je možné, že se ztratí v kyberprostoru. Když to neučiní, tak se najde někdo, kdo ji naskenuje stránku po stránce a zpřístupní její nelegální kopii.

— Někteří autoři chtějí prodávat e-knihy přes vlastní webové rozhraní, čímž ruší klasický mo-

del autor–nakladatel–distributor–čtenář. Takto by si totiž mohli vydělat více, než když jejich dílo putuje ke čtenáři přes nakladatele a knihkupce (distributora). Tyto trendy naznačují dramatické změny v knižním sektoru.

— Knihovny začínají půjčovat e-knihy různým způsobem. Uživatelé si mohou půjčit čtečku, kde jsou již e-knihy nahrány. Nebo přijdou s vlastní čtečkou a nahrají si konkrétní titul. Čtenáři však někdy nemohou pochopit, že si nelze půjčit e-knihu prostřednictvím služby E-portal, když je vypůjčená jiným čtenářem.

— Knihovnici zakládají různé blogy, pořádají semináře a jiné akce, kde se dělí o zkušenosti s elektronickými knihami a o nové digitální čtenářské zážitky.

— Knihovny by se neměly soustředit jen na obsahovou úroveň různých titulů, ale měly by se zaměřit na získávání širšího publika čtenářů a zpřístupnění e-knih vnímat také jako službu uživatelům s nějakým druhem postižení, např. zrakovým.

MARIAN KOREN;
FOBID Netherlands Library Forum

Digitální knihovna z PORTUGALSKA

— Veřejná knihovna Évora (BPE) je jednou z nejbohatších a nejstarších knihoven v Portugalsku. Od roku 2005 prošla řadou změn, zvláště v oblasti služeb čtenářům. Téhož roku zpřístupnila on-line OPAC.

— V současnosti knihovna zahájila projekt, který má zvýšit ochranu a zároveň umožnit přístup k historickým sbírkám. Po vzoru jiných institucí vytváří svoji digitální knihovnu (Évora Digital Public Library). Tento projekt má za cíl zpřístupnit sbírky knihovny veřejnosti bez ohledu na čas a fyzickou vzdálenost.

— Možnost založit digitální knihovnu vznikla v roce 2009. Již v roce 2007 podepsala knihovna dohodu s nadací Alentejo Terra-Mãe, což umožnilo digitalizovat a zpřístupnit on-line dokumenty předem vybrané z fondu knihovny. Byly digitalizovány hlavně knihy a rukopisy související geograficky či autorsky s oblastí Alentejo. Zdigitalizované dokumenty se týkaly místní historie, archeologie, umění, ekonomiky a novin vycházejících na začátku 20. století. Nadace Alentejo Terra-Mãe zanikla v červenci

2009 a veškerý obsah, včetně softwaru a hardwaru, se stal majetkem knihovny, která na základě těchto zkušeností pokračovala v budování vlastní digitální knihovny.

— Při digitalizaci bylo rozhodnuto upřednostnit fondy s vysokou hodnotou, jako jsou například manuskripta, inkunábule, antické knihy, mapy. Od září 2010 bylo 200 z předem vybraných dokumentů digitalizováno do formátu TIFF pro digitální prezentaci a JPEG formátu pro on-line užití. Další zpracování probíhalo v programu Photoshop a pro každou digitalizovanou jednotku byla vytvořena popisná, technická a strukturální metadata.

— Další důležitou skutečností je zapojení do platformy EuropeanaLocal, jejíž obsah je začleňován do Europeany, která je mezinárodně přístupná, čímž zajišťuje větší návštěvnost.

ANA RITA COSTA and JOSÉ ANTÓNIO CALIXTO
/Biblioteca Pública de Évora

e-ŠPANĚLSKO

— Dne 25. listopadu 2009 schválil španělský kongres nezávazný dokument reagující na potřebu začlenění e-knih do služeb veřejných knihoven a společností. Podle něj by vláda měla knihovnám a jejich čtenářům přístup k e-knihám usnadnit a podpořit.

— Navíc od roku 2004 ministerstvo kultury zvýšilo rozpočet na aktualizaci a rozšíření knihovních fondů ve veřejných knihovnách. Celková investice tvořila 131 mil. euro. Díky této sumě došlo k obnově fondů a zlepšení služeb uživatelům.

— Knihovny musejí hrát stěžejní roli v překlenuvání „digitální propasti“, šířit nové technolo-

gie a zajišťovat svobodný přístup k informacím všem uživatelům. Stejně tak by měly začleňovat nové přístupy a digitální obsahy do svých služeb.

— Na základě tohoto postoje byl vytvořen pilotní program (vyhlašovatel Directorate General for Books, Archives and Libraries of the Ministry of Culture), jehož cílem bylo zavést čtečky do 15 veřejných knihoven. Vybrané knihovny obdržely 48 čteček, model Cybook Opus, které obsahovaly stahovací protokol ke 100 titulům volně přístupných děl.

— Během konference o e-knihách v roce 2009 vznikla také nová pracovní skupina zaměřená na e-knihy (součást Observatory of Reading and Books). Konference se účastnili různí odborníci, kteří diskutovali mimo jiné o otázkách týkajících se vydávání, autorství a čtenářství v digitální podobě.

— Koordinátorem projektu lokální Europeany je ve Španělsku ministerstvo kultury. Národní Europeana obsahuje 2 574 913 digitálních dokumentů ze 132 španělských úložišť.

— V listopadu 2010 proběhl 5. národní kongres, který se zabýval zajímavými tématy: *veřejné knihovny – uživatelé digitálního obsahu*, *veřejné knihovny – poskytovatelé digitálního obsahu* a *veřejné knihovny – průvodce v digitální společnosti*. Více informací je na adrese <http://www.mcu.es/bibliotecas/MC/2010/CongresoBP/index.html>.

MARÍA ANTONIA CARRATO MENA;
Head of Subdirector General for Library
Coordination Ministry of Culture

Připravila **RENÁTA SALÁTOVÁ**

Knihovna Václava Čtvrťka v Jičíně, Nadační fond Jičín – město pohádky,
ZŠ Bodláka a Pampelišky Veliš a časopis *Pastelka*
vyhlašují v rámci 22. ročníku festivalu Jičín – město pohádky

LITERÁRNÍ SOUTĚŽ na téma *Pohádka*

Soutěž je určena pro děti a mladé lidi do 18 let.
Doporučené je zaměřit pohádku k tématu festivalu *Pohádkové Pimprlatérium*
(např. klasická pohádka s motivem loutky, dramatizace loutkového představení...).

Uzávěrka pro soutěžní příspěvky je **25. 5. 2012**.

Další propozice jsou uvedeny na stránkách <http://knihovna.jicin.cz/propozice2012.pdf>.

1. Rekordní knižní produkce i v ekonomické krizi

Bilance vydávání knih v ČR za rok 2011

E-KNIHY

Vše nasvědčuje tomu, že v loňském roce došlo v ČR k rekordnímu počtu vydaných titulů knih. Oficiální čísla však budou uvolněna k publikování až na přelomu března a dubna 2012. Rok 2011 se v historii české knižní kultury vyznačoval ale i dalším pokračováním razantního nástupu e-knih, který započal již na konci roku 2010. Projevilo se to nejen v počtu prodaných čteček, příp. tabletů, nárůstem prodaných e-knih, přistoupením dalších tradičních vydavatelů knih i k tomuto typu produkce, aktivitami a projekty na jejich evidenci, ale i v množství pořádaných odborných akcí na toto téma. V oblasti produkce, prodeje a využívání e-knih lze určitě očekávat další dynamický vývoj. V trojdílném miniseriálu o bilanci knižní produkce České republiky za rok 2011 tedy bude e-knihám patřit úvod.

Prodej a půjčování čteček e-knih

Odhady počtu čteček e-knih provozovaných v České republice se různí. Před Vánocemi, kdy vždy jejich prodej výrazně narůstá, se odhadovalo, že jich bylo v provozu asi 80 000 (v tisku se však objevily údaje až o 100 000 kusech). Prodej čteček zařízení včetně tabletů, dovozených do ČR např. firmami Acomp a Alza, opět zvláště na konci roku 2011 svědčily o nebývalém zájmu zákazníků. Společnost Wooky během předvánočního prodeje prodala více než 9000 svých tabletů dvou typů (Wooky Tablet

Leader a Wooky Tablet 2.0). O počtech individuálně dovozených a objednaných čteček ze zahraničí se lze jen dohadovat. Také prodeje čteček v některých knihkupectvích, jako například v knihkupectví Barvič a Novotný z Brna, kde jich nabízeli několik typů v různých cenových relacích, stoupaly. Ceny těchto zařízení – podobně jako v zahraničí – postupně potěšitelně klesají.

O tom, že se čtečky e-knih a tablety stávají zejména v posledních dvou letech oblíbeným vánočním dárkem – bez rozdílu věku! –, svědčí i skutečnost, že vždy bezprostředně po Vánocích a v lednu následujícího roku zpravidla i výrazně narůstají prodeje e-knih. Například společnost Kosmas hlásila, že hned 25. 12. 2011 dosáhla rekordního denního prodeje.¹⁾ Z Palmknihy zase přišla zpráva, že za 1.–2. ledna 2012 prodali více e-knih než za celý leden 2011!²⁾ Firma eReading uvedla, že během posledních prosincových dní její zákaznická podpora vyřizovala denně kolem 500 dotazů, maminkami počínaje a důchodci konče.³⁾ Prodejci s elektronikou i média s oblibou zařazovali čtečky do tipů na vánoční dárek. Důvodem k poměrně rychlému rozšíření tohoto zařízení je i narůstající legální nabídka titulů e-knih, v případě seniorů – milovníků četby zase především možnosti zvětšování fontů písma.

Rovněž knihovny vycházejí vstříc vzrůstajícímu zájmu svých uživatelů. Čtečky a e-knihy se už půjčují v Praze (včetně Národní knihovny ČR a pražské Městské knihovny, kde už mají k dispozici více než 220 titulů), také v Brně, v Hradci Králové, ve Vsetíně, Jablonci... A počet těchto míst neustále roste. Nabídka kniho-

ven se však zatím omezuje především na díla, která již nepodléhají autorskoprávní ochraně.

Produkce a prodej e-knih

Vydavatelé neperiodických publikací se i u nás poučili z neblahé praxe hudebního průmyslu, který se při příchodu digitálního záznamu zvuku a zejména formátu mp3 doslova bránil nově vzniklé poptávce. Vydavatelé hudby se jí všemožně snažili potírat, kriminalizovat a odmítali nabízet hudbu ve formě, ve které ji potenciální zákazníci požadovali. Tak došlo poměrně rychle k vytvoření paralelního pirátského trhu. Když hudební vydavatelé poznali svou chybu, stali se sice vstřícnějšími, ale už marně tuto ztrátu dohánějí. Objemy legálních prodejů hudby stále klesají. Souvisí s tím i cenová praxe.

Otázka ceny e-knih a podíl z jejich prodeje mezi vydavatelem a autory, resp. držiteli autorských práv, se ukazuje jako zásadní problém i u nás. Odborníci a teoretici před nástupem pestřejší legální nabídky e-knih tvrdili, že únosnou cenou za jeden titul se na českém trhu jeví částka kolem 60 Kč, aby se internetovým nadšencům nevyplatilo vymýšlet cesty, jak se k žádanému titulu dostat nelegálně. Čeští vydavatelé se zase s odkazem na vyšší nezbytných nákladů na přípravu e-knihy spíše klonili k ceně ve výši 50–70 % ceny tištěné knihy. Praxe ukázala, že blíže k realitě byli vydavatelé (viz Tabulka I).

Velkoobchod s e-knihami Wooky ve svých tiskových materiálech⁴⁾ uvádí, že v roce 2011 se průměrná cena prodaných e-knih pohybovala kolem 143 Kč za titul. Podle informací firmy Kosmas zákazníci u dříve vydaných děl akceptují cenu do 130 Kč, u novinek vycházejících krátce po vydání tištěné knihy je akceptovaná cena do 200 Kč. Největší zájem ovšem zaznamenali o e-knihy v cenové relaci do 100 Kč; zaváděcí cenu u některých titulů stanovili na 50 Kč...

Na portále eReading.cz zaregistrovali, že prakticky neexistuje rozdíl mezi čtenářem e-knih a čtenářem klasických tištěných knih. Obě kategorie se zajímají především o novinky a kvalitní literaturu. To, co ovšem zaznamenali

s velkým potěšením a zadostiučiněním a co jim zatím potvrzuje, že zřejmě vsadili na perspektivní oblast byznysu, je porovnání jejich mezi-měsíčního růstu obrátu za prosinec 2010 a prosinec 2011. Činil více než 1077 %! Dvacet tři tituly jim za rok 2011 utvořily 50 % obrátu.

K nárůstu počtu českých vydavatelů, kteří vydávají e-knihy, resp. souběžně s jejich tištěnou verzí, došlo jistě i pod vlivem aktivit nelegálních portálů, jež vykazovaly nebývalý nárůst jak nabízených (řádově tisíce titulů) a stahovaných titulů e-knih (statisíce), tak registrovaných čtenářů (tisíce). Koresponduje s tím i údaj zveřejněný společností Palmknihy. Z její nabídky e-knih k volnému stažení bylo za rok 2011 staženo celkem 2 614 225 kusů knih! Nabídka knižních titulů nelegálními portály, která byla ještě před krátkou dobou z valné části pouze digitalizovanou verzí tištěné knižní produkce, začala vykazovat stále více parametrů profesionálně připravených e-knih.

Současní čeští vydavatelé, mezi které patří např. Academia, Argo, Baronet, Bookanýr, Brokilon, Domino, Druhé město, Epocha, Fragment, Freetim(e)publishing, Host, Jota, Kniha Zlín, Knižní klub, Listen, Paseka, Portál, Radioservis, Talpress, Torst, Triton a další, jejichž produkce je dnes dostupná rovněž v podobě e-knih, využívají i v kooperaci s prodejci e-knih různých technologických platforem na zobrazení textových a obrazových dat a zabezpečení před nelegálním šířením a jiným nakládáním. Těchto systémů se v současnosti využívá zhruba čtyřicet. Následkem toho není možné zobrazení takové e-knihy na všech typech čteček, které jsou dostupné na trhu. Různorodost technologických platforem představuje také potenciální problém při evidenci jednotlivých titulů e-knih a přidělování identifikátoru ISBN (viz dále v části Evidence on-line publikací).

Jiným problémem jsou také autorskoprávní otázky. Při nákupu licence na překlady knih ze zahraničí je totiž nutné zakoupit i práva na vydání daného titulu v podobě e-knihy. V nabídce současného českého trhu s e-knihami proto převažují díla tuzemských autorů. Výjimku v tomto směru představuje firma Euromedia Group, která zahájila prodej e-knih v České

ODKAZY:

- 1) Kosmas prodal za dva měsíce téměř čtyři tisíce e-knih. *Startup.lupa.cz* – 4. 1. 2012
- 2) Palmknihy publikovaly statistiky prodeje knih. *Startup.lupa.cz* – 3. 1. 2012
- 3) Tiskové materiály společnosti eReading. Leden 2012

ODKAZY:

- 4) Prodej tabletů a e-knih mile překvapil i společnost Wooky. *www.wooky.cz* (tiskové materiály) – 31. 1. 2012

republice na vlastním portále www.ebux.cz od 1. 4. 2011; od 1. 5. odstartovala prodej i na Slovensku. Počáteční nabídku tvořilo 800 titulů z produkce zhruba 40 nakladatelů, kteří přistoupili ke spolupráci s Euromedia Group. Od roku 2012 by veškerá produkce tohoto nakladatelského domu včetně překladů měla být také k dispozici v elektronické verzi. Zajímavé je, že lídr české knižní produkce v počtu vydaných titulů za rok 2011 Albatros Media, a. s., se vstupem na tento segment knižního trhu zatím váhá.

V Tabulce I jsou uvedena některá data prodejců e-knih (e-shopů). Např. velkoobchod s knihami Wooky nabízí produkci zhruba 90 vydavatelů z České republiky a ze Slovenska. Palmknihy uvádějí, že jejich nabídku tvoří zhruba 3000 titulů. Musím bohužel potvrdit, že i v tomto segmentu knižního trhu přetrvává s ohledem na konkurenci (podobně jako v případě vydavatelů tištěné produkce) jistá obezřetnost a nedůvěra ke zveřejňovaným údajům,

resp. obava ze zneužití jimi poskytnutých dat. V této souvislosti si dovoluji ocitovat vyjádření zástupce jednoho z vydavatelů tištěných knih, kterého jsem oslovil s prosbou o poskytnutí některých údajů bilancujících uplynulý rok: „*Ale bohužel je v knižním oboru nastavena běžná praxe tak, že se žádné údaje neuvádějí, a pokud ano, tak často bývají smyšlené a zavádějící.*“

Evidence on-line publikací (e-knih)

Národní agentura ISBN on-line publikace (e-knihy) eviduje ve speciální služební databázi a čtvrtletně sleduje počet přidělených ISBN. Za rok 2011 jich bylo 2058, což ovšem neznamená, že by bylo i tolik ohlášených knižních titulů v elektronické podobě. Jeden titul e-knihy totiž může dostat podle stávající metodiky teoreticky až 40 čísel ISBN podle počtu použitých technologických platform. Dochází tedy k paradoxní praxi, že se přiděluje více identifi-

kátorů ISBN, než existuje ohlášených titulů. Vydavatelé rovněž mnohdy nenahlásí všechny tituly. Navíc u on-line publikací je často možné, že ohlášená kniha je už zároveň vydaná, tj. k dispozici na internetu.

Problém s hlášením, zpracováním, uchováním a půjčováním on-line publikací by měla řešit novela zákona či zcela nový zákon o neperiodických publikacích. Na pilotním projektu se už začalo v Národní knihovně ČR pracovat během roku 2011.

V NK ČR se v současnosti také řeší výzkumný úkol Národní digitální knihovny (www.ndk.cz), kam by měla být soustředěna česká produkce elektronických dokumentů. Jeho zahájení započalo v roce 2010. V rámci projektu se plánuje, že bude do roku 2014 digitalizováno cca 26 milionů stran moderních dokumentů, v období 2015–2019 dalších 26 milionů stran (dohromady tedy 52 milionů stran, což představuje kolem 250–300 tisíc svazků). Všechny digitalizované dokumenty budou společně s příslušnými metadaty dlouhodobě uloženy a ochráněny ve společném, mezinárodně certifikovaném digitálním úložišti a zpřístupněny společně s dalšími digitálními dokumenty Národní knihovny ČR i externími digitálními zdroji, včetně předplacených zahraničních elektronických zdrojů. Projekt je financovaný především z prostředků EU v rámci Integrovaného operačního programu na elektronizaci služeb veřejné správy v celkové výši přibližně 300 mil. Kč. Český podíl na jeho kofinancování představuje 15 % z celkové částky a potřebné finance by měly být poskytnuty ze státního rozpočtu prostřednictvím MK ČR.

terstva kultury ČR, agentury DILIA, Svazu českých knihkupců a nakladatelů (SČKN), knihoven, ale i v rámci veletrhu Reklama Polygraf a jeho sekce věnované médiím. Rovněž jedním z hlavních témat 17. ročníku mezinárodního knižního veletrhu a literárního festivalu Svět knihy Praha, který proběhl v květnu 2011, byl i Svět e-knih. Vydavatelé, prodejci e-knih i provozovatelé literárních portálů se představili v samostatném stánku, proběhla řada přednášek a diskusních fór. Prezentace e-knih a návazných témat se na veletrhu těšila velkému zájmu veřejnosti.

Tyto odborné akce se zpravidla soustředily na otázky technických zařízení, ochranného softwaru (DRM), na ekonomiku produkce e-knih v českých podmínkách, ceny e-knih, jejich zpřístupňování, přidělování čísla ISBN a zejména na ochranu autorských práv v souvislosti s pirátstvím v této oblasti. Stále otevřená zůstává otázka půjčování těchto titulů e-knih v knihovnách, které podléhají ochraně autorských práv.

Vznikl i specializovaný informační portál BookZ.cz (www.bookz.cz) s příspěvkem o teorii a praxi e-knih. Zájemci zde naleznou články jak s návody na čtení e-knih, kde je získávat, na čem je čist, tak rady o technologii vytváření e-knih. Je to reakce na neuskutečněný projekt *Gutenberg.cz*, jenž měl podobný informační servis a užitečné rady obsahovat. Projekt připravoval vydavatelství Ringier. V redakci *BookZ.cz* se soustředili většinou tvůrci, kteří na projektu *Gutenberg.cz* pracovali. Loni začal fungovat i specializovaný sociální portál pro fanoušky knih BookFan (www.bookfan.eu). Obsahuje hodnocení knih i autorů, žebříčky, co účastníci sociální sítě přečetli, čtou a hodlají číst apod.

JAROSLAV CÍSAŘ ✉ jaroslav.cisar@mlp.cz

V příštím čísle: **Tištěné knihy** ←

TABULKA I
Vybrané ukazatele o činnosti některých prodejců e-knih v ČR v roce 2011

A – údaje o počtu prodaných e-knih
B – průměrná cena e-knihy včetně DPH (v Kč)
C – objem titulů z nabídky, o které nebyl vůbec zájem (v %)
D – tři nejprodávanejší tituly e-knih a počet prodaných kusů

Prodejce	A	B	C	D
eReading	nezveřejňují	138 ¹	33	Kvůli licenčním ujednáním s nakladateli nesdělují; seznam bestsellerů je uveden na www.ereading.cz/cs/bestsellery
Kosmas	(listopad–prosinec) ² 3 950 + 1 990 objednávek	98	asi 10	D. Adams: <i>Stopařův průvodce po galaxii</i> /233/ ³ M. Urban: <i>Santiniho jazyk</i> /137/ P. Coelho: <i>Alef</i> /126/
Palmknihy	7 217	120	36	P. Zandl: <i>Sedmá pětiletka</i> S. Larsson: <i>Muži, kteří nenávidí ženy</i> S. Larsson: <i>Dívka, která si hrála s ohněm</i>
Wooky ⁴	více než 27 000	143	14	B. Nesvadbová: <i>Borůvky</i> M. Viewegh – různé tituly T. Sedláček: <i>Ekonomie dobra a zla</i> (rozšířená vydání)

zdroj: jednotliví prodejci

ODKAZY v tabulce:

- 1 Bez produkce vydavatelství odborné literatury Grada Publishing: 121 Kč.
- 2 Firma vstoupila na trh s e-knihami teprve v listopadu 2011. Nízká průměrná cena e-knihy je zapříčiněna tím, že u některých titulů byly nastaveny zaváděcí ceny.
- 3 U tohoto staršího kultovního titulu, který byl k dispozici i v nelegálních e-kopiích, byla stanovena zaváděcí cena 50 Kč. Ve srovnání s tím se za stejné období prodalo 128 kusů této knihy v tištěné verzi. Dále např. *Modlitby za Owena Meanyho* od Johna Irvinga se jako e-knihy prodalo 123 kusů, v tištěné verzi 36 výtisků.
- 4 Velkoobchod s e-knihami, který používá pro distribuci e-knih, ale i novin a časopisů, vlastní technologickou platformu Wooky. Pod touto platformou prodávají své e-knihy i další e-shopy v ČR a na Slovensku. V Česku k nim patří např. Ráj knih ([MobilBonus s. r. o. – rajknih.cz](http://MobilBonus.s.r.o.-rajknih.cz)), Euromedia Group (ebux.cz), Vodafone galerie, Samsung ČR (samsung.rajknih.cz), Neoluxor (neoluxor.cz) nebo Arara (Arara.cz). Na Slovensku patří k prodejcům e-knih, kteří používají tuto platformu, např. *Zoznam.sk*, *Orange Slovensko* (oknihe.sk), *Gorila.sk*, *Ikar* (ibus.sk) nebo *Samsung Slovensko* (samsung.rajknih.sk).

Odborné akce

O žhavé aktuálnosti problematiky e-knih svědčí i řada odborných a popularizačních akcí, které se v roce 2011 konaly pod záštitou Minis-

DO ČÍSLA PŘÍSPĚLI

Mgr. Eva Bartůňková – Národní knihovna ČR, Praha ✉ **Mgr. Rozálie Cenigová** – Slovenská pedagogická knižnica, Bratislava ✉ **Mgr. Eva Cerniňáková** – Knihovna Jabok, Praha ✉ **PhDr. Jaroslav Císař** – Městská knihovna v Praze – Praha město literatury ✉ **Mgr. Marcela Gúttnerová** – Městská knihovna Litvínov ✉ **Mgr. Blanka Koubová** – Praha ✉ **Jana Matějková** – Knihovna Celetná, Univerzita Karlova v Praze ✉ **Ing. Jiří Pavlík** – Ústav výpočetní techniky, Univerzita Karlova v Praze ✉ **Bc. Romana Rábllová** – ŠIC ZŠ Provaznická, Ostrava-Hrabůvka ✉ **Bc. Radka Vybíralová** – Informační studia a knihovnictví, FF MU v Brně

Program NAPLE Sesterské knihovny

V malé městské knihovně jsme zastihli paní učitelku z místní školy. Přišla vrátit film o historických památkách Kastilie a půjčit si balíček tiskovin pro výuku nepovinné španělštiny. V knihovně pro ni vždy mají nějakou novinku. Materiály pro podporu výuky posílá sesterská knihovna ve Španělsku. Jazyk se začala učit i paní knihovnice, protože na obzoru se rýsuje možnost návštěvy v daleké partnerské knihovně.

Do jiné knihovny v jiném městě jsme přišli právě, když se scházeli senioři k besedě o životě českých krajanů v Chorvatsku. Připravil ji host nad jiné povolaný, pracovnice menšinové knihovny v malé chorvatské obci. Kromě této návštěvy si knihovníci vyměňují knižní dary a scénáře pořadů pro děti, jak jim čas a jiné podmínky dovolí.

Je to vymyšlené? Samozřejmě. Ale třeba je to, neúmyslně, pravda. Práce se čtenářem má v našich veřejných knihovnách vysokou úroveň a činnost knihoven, i kooperativní, je ještě nápaditější.

Příklady z úvodu pouze představily princip dvoustranné spolupráce mezi veřejnými knihovnami v různých evropských zemích, na němž je postaven program Sesterské knihovny.

Připravila a řídí jej NAPLE, mezinárodní nevládní organizace, která je zaměřena na sledování a podporu zájmů veřejných knihoven v Evropě.

Program Sesterské knihovny neslouží k podávání grantových projektů. Pokud si najdete sesterskou knihovnu, bude se vaše společná činnost řídit vašimi možnostmi a podporou zřizovatelů.

→ **Když průběh spolupráce závisí jen na vás, proč se do programu Sesterské knihovny hlásit?**

- Účast v mezinárodním programu přináší určitou publicitu a prestiž.
- Nikde vám nedají takové kontakty, jaké získáte v programu.
- Sesterské knihovny ze vzdálenějších částí Evropy mohou přinést nové podněty. V tuto chvíli (polovina února) jsou v programu zapojeny knihovny z Belgie, Chorvatska, Finska, Polska, Portugalska, Slovinska a Španělska.
- Program sám finance nepřinese, ale proč by se sesterské knihovny nespojily k mezinárodnímu kooperativnímu projektu?

→ **Chcete se stát sesterskou knihovnou?**

- Navštivte „seznamku“ na WWW stránce programu <http://sisterlibrariesnaple.wordpress.com/libraries/>. Pod záložkou *Libraries* jsou zveřej-

SISTER LIBRARIES

něny vyplněné dotazníky. Každá knihovna se v nich stručně charakterizuje a hlavně uvede, co by chtěla se „sestrou“ společně podnikat, jakým jazykem se mohou domlouvat a případně i to, zda upřednostňuje některou zemi.

- Můžete kontaktovat přímo vyhlédnutou knihovnu.
- Nic vás nezaujalo? Dotazníky přibývají, vracejte se opakovaně.
- Sami se přihlaste a dejte ke zveřejnění vlastní dotazník.

→ **Postup přihlášení**

- **Stáhněte z WWW stránky projektu (záložka FORM) formulář přihlášky.**
- **Po vyplnění ho zašlete na e-mailovou adresu eva.bartunkova@nkp.cz.**
- **Na tuto adresu pošlete i dotazy a upozornění na jakékoli problémy**, ať vznikly při přihlašování nebo třeba v průběhu jednání s potenciální sesterskou knihovnou.
- **Na tuto adresu také prosím oznamte, že jste uzavřeli dohodu se sesterskou knihovnou.**

Není nejdůležitější, kdy se přihlásíte. Můžete nejprve sledovat nabídky, navazovat kontakty a přihlásit se třeba až současně s uzavřením sesterského partnerství. Doporučuji však

začít přihlášením – kvůli zveřejnění vaší požadavky i proto, že budeme v kontaktu a zachytíme a vyřešíme všechny problémy, které by se později řešily obtížně.

Program je omezen na členské země NAPLE a z nich na ty, které se k němu přihlášily; české knihovny tuto podmínku splňují. Konceptně je určen veřejným knihovnám. Naším problémem je širší pojetí veřejné knihovny (viz definice v databázi TDKIV). Ze zahraničí se důsledně hlásí knihovny místní (obecní), městské, regionální, se všeobecným fondem, financované z veřejných prostředků. Naše veřejné knihovny se specializovaným fondem, zvláště ty velké a významné, by nenašly v programu Sesterské

REFERENCE:

- - NAPLE Sister Libraries [WWW stránka]. Dostupné z: <http://sisterlibrariesnaple.wordpress.com/>.
- - SODOMKOVÁ, Jana (heslo ve smyslu výkladu 1). veřejná knihovna. In: KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003 – [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000002028&local_base=KTD.

Čtenářství u studentů humanitních věd

Článek vznikl na základě výzkumu orientovaného na mapování čtenářství v humanitních vědách, a to se zaměřením na psychologii, sociologii a pedagogiku. Samotné čtenářství skýtá mnoho možností, jak je zkoumat, pozornost proto byla věnována zájmu o čtení u studentů výše jmenovaných vědních disciplín.

Čtenářství a studenti vysoké školy

Výzkumné šetření bylo krátkodobé, probíhalo v období duben až květen 2011 a bylo vymezeno jednou lokalitou i institucí. Jak bylo již řečeno, týkalo se pouze studentů vysoké školy s přihlédnutím k jejich studijním oborům se zaměřením na humanitní vědy.

ODKAZY:

- 1) *Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci* [online]. [2011], 15. 06. 2011 [cit. 2011-09-06]. Přijímací řízení. Dostupné z [www: http://www.ff.upol.cz/skupiny/zajemcum-o-studium/bakalarske-a-magisterske-studium/prijimaci-rizeni/#c17706](http://www.ff.upol.cz/skupiny/zajemcum-o-studium/bakalarske-a-magisterske-studium/prijimaci-rizeni/#c17706).

knihovny odpovídající partnery, bylo tedy dohodnuto je nezařadit.

Program spuštěný na podzim 2011 se zvolna rozbíhá. Do poloviny února bylo ohlášeno šest sesterských knihoven. Velkou aktivitou vynikají španělské knihovny, jichž se do programu přihlásilo značné množství. Individuálně také Veřejná knihovna v Krapině (Chorvatsko), která vytvořila polovinu historicky první sesterské dvojice (s knihovnou ze španělského města Sant Joan de Vilatorrada), ale pokračovala a vytvořila ještě třetí a čtvrtou sesterskou knihovnu.

První českou sesterskou knihovnou je...

EVA BARTŮNKOVÁ eva.bartunkova@nkp.cz

854 přihlášek a ke studiu bylo zapsáno 149 uchazečů.²⁾ (Číslo tvoří celkový součet pro prezenční či kombinované studium, rovněž tak bakalářské a magisterské studijní programy.)

Avšak rok 2011 znamenal rekordní zájem o studium na Univerzitě Palackého v její historii vůbec. Ke dni 8. března 2011 přijala tato vysoká škola 34 874 přihlášek, přičemž ze všech osmi fakult byl nejpříznivější výsledek pro Pedagogickou fakultu, která se poprvé umístila v počtu přijatých přihlášek před Filozofickou fakultou.³⁾

Záměrem výzkumu bylo tedy poukázat na postoje a motivace k četbě studentů daných oborů, na preference i četnost jejich četby. V neposlední řadě na skutečnost, zda jedna ze zásadních institucí v lidském životě – rodina – byla ovlivňujícím faktorem při jejich cestě za čtenářstvím a do jaké míry je ovlivnila i při stávajícím postoji vůči tomuto fenoménu. Dále pak jakou úlohu v tomto procesu sehrávají současné informační technologie a jakou měrou se podílejí na větším či menším zájmu studentů o čtení.

Metodika a sledovaný cíl výzkumu

Ve snaze dojít ke kžným výsledkům byl zvolen smíšený výzkum ve formě kvantitativního i kvalitativního přístupu. Bylo osloveno celkem 110 studentů v kvantitativním šetření, z nichž se samotného výzkumu zúčastnilo 75 respondentů. Kvalitativní část byla uskutečněna pomocí strukturovaného rozhovoru s deseti vybranými studenty. Do samotného výběru byli zahrnuti pouze ti respondenti, kteří vyplnili dotazník a současně byli ochotni odhalit bližší okolnosti svého vztahu ke čtenářství.

Interpretace výsledků výzkumného šetření je založena na několika předpokladech – vztahu studentů vůči procesu čtení jak tištěných, tak elektronických zdrojů, ale rovněž jejich vztahu k odbornému textu. Nezanedbatelnou úlohu zde sehrává právě vedení ke čtenářství od jejich útlého věku.

ODKAZY:

- 2) Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci [online]. [2011], 25. 07. 2011 [cit. 2011-09-07]. Příjímání řízení. Dostupné z [www: <http://www.pdf.upol.cz/menu/prijimaci-rizeni/bakalarske-a-magisterske-studium>](http://www.pdf.upol.cz/menu/prijimaci-rizeni/bakalarske-a-magisterske-studium).
- 3) WURMOVÁ, Nela. Rekordní počet přihlášek na Univerzitu Palackého. *Vysoke.skoly.cz: Informace pro správný výběr vysoké školy* [online]. 11. 3. 2011 [cit. 2011-09-05]. Dostupný z [www: <http://www.vysokeskoly.cz/clanek/uchazeci-si-podal-i-na-univerzitu-palackeho-rekordni-pocet-prihlasek?page=3>](http://www.vysokeskoly.cz/clanek/uchazeci-si-podal-i-na-univerzitu-palackeho-rekordni-pocet-prihlasek?page=3).

Pozornost byla tedy věnována:

- výchově ke čtenářství v rodině a jejímu vlivu na vazbu čtení u studentů;
- čtení jako jedné z aktivit volného času a zájmu studentů o odbornou literaturu i nad rámec studijních povinností;
- vlivu elektronického prostředí na proces čtení u studentů;
- preferencím média při procesu čtení u studentů;
- preferencím typu textu při procesu čtení u studentů;
- postoji studentů ke čtení odborného textu, které se odvíjí od jejich informačních potřeb a přístupu k samotnému čtenářství.

Rodina a její vliv na čtenářství u studentů

Z výsledků výzkumu vyplynulo, že většině studentů předchítaly dospělé osoby od útlého věku. Převážná část z nich vypovídala o denní čtenářské aktivitě ze strany rodičů či jiných dospělých osob, přičemž nejvýraznější podíl byl znatelný u studentů psychologie, dále pak sociologie.

Předchozí zjištění se posléze projevilo jako stěžejní při čtenářských aktivitách těchto studentů na základní či střední škole. Svůj kladný vztah ke čtenářství si přenesli i do období dospívání a dospělosti.

Taktéž kvalitativní část výzkumu ukázala, že studenti vnímají roli rodiny jako zásadní při utváření vlastního vztahu k samotnému čtení. Převážná většina z oslovených se vyjádřila, že jejich současný kladný vztah ke čtení byl ovlivněn již v dětství. Nemalou úlohu v tomto směru studenti přisuzují zvláště svým rodičům, coby hlavním aktérům získaných postojů vůči tomuto fenoménu. Za stěžejní však mnohdy nepovažují společně strávené chvíle u čtení knih, nýbrž vedení a budování vztahu ke čtenářství jako takovému.

A naopak je nutno poukázat na fakt, že u studentů, kteří nebyli vedeni ke čtenářství od svého raného věku, nebyla tato vazba prokázána ani v současnosti. Jejich čtenářské aktivity jsou

převážně motivovány osvojením si nových poznatků ze studovaného oboru a odbornému textu se věnují pouze v rámci nezbytném pro jejich studium.

Čtení jako jedna z náplní volného času u studentů

Zájem studentů o samotné čtenářství se ukázal jako jeden z hlavních indikátorů nejen při jejich postoji vůči odpočinkové či povinné literatuře během školní docházky, ale stejně tak při jejich studiu na vysoké škole.

Aktivita čtení byla prokázána jako jedna z náplní volného času téměř u všech oslovených studentů, přičemž zamítavé stanovisko v tomto ohledu bylo spíše patrné u studentů oboru pedagogiky. Tito studenti pak projevují zájem jen o četbu zadané odborné literatury v rámci studijního oboru. Avšak studenti, kteří deklarují čtenářské aktivity ve svém volném čase, se rovněž vyjadřují ve prospěch zájmu o provázanost témat i z příbuzných vědních disciplín. Nelze pominout, že z tohoto pohledu jsou aktivnější studenti oboru psychologie, zatímco u zbývajících studijních oborů je poměr mezi vnímáním četby odborné literatury coby povinnosti a naopak zájmu o ni vyrovnán.

Je třeba ještě zmínit, že u některých studentů je zjevná souvislost mezi četbou povinné literatury na základní či střední škole, kterou shledávají jako přínosnou, a jejich současným příznivým vztahem k odborné literatuře, coby zdroje cenných informací, společně s jejich zájmem o příbuzná témata studovaného oboru.

Výsledky šetření tedy potvrdily, že studenti, kteří vyhledávají čtenářské aktivity ve svém volném čase, častěji shledávají odbornou literaturu jako zdroj hodnotných informací, a to nejen v rámci svých studijních povinností.

Internet a jeho vliv na čtenářství u studentů

Elektronické prostředí poskytuje studentům bezesporu mnoho možností jak jej využít při studiu, ale současně ve volném čase. Jednou z klíčových otázek provedeného výzkumu tedy bylo, zda a v jaké míře by se elektronické prostředí mohlo stát ovlivňujícím faktorem samotného čtenářství u studentů.

Studenti deklarovali, že prostředí World Wide Webu považují za důležitý zdroj informací, nikoli však za stěžejní.

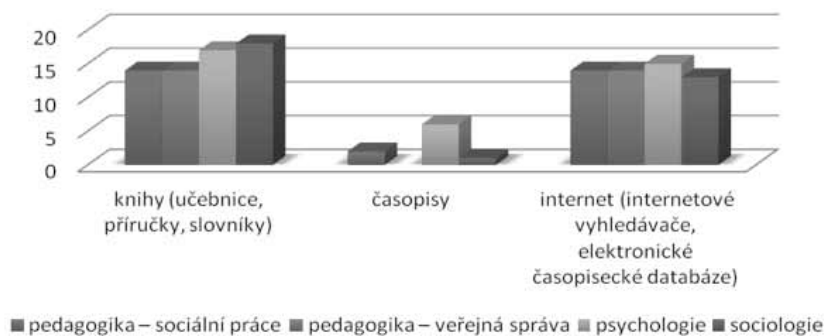
Tento názor sdílí převážná většina z respondentů. Nelze však opomenout, že studenti vnímají internet nejen jako důležitý informační pramen, nýbrž z výsledků je patrný také jejich postoj vůči tomuto médiu coby stěžejnímu zdroji informací při studiu. Toto stanovisko, i když jen v částečném měřítku, je zjevné spíše u studentů psychologie. Naopak studenti sociologie deklarují poměrně vyrovnané vyjádření u obou možností. Nicméně za zmínku ještě stojí, že ani jeden z oslovených studentů nepovažuje toto prostředí za nepřínosné.

Další oblastí výzkumného zájmu se stal výběr typu média jako nástroje při vyhledávání důležitých informací v rámci oboru. Studenti se téměř shodně vyslovili jak pro knihy, tak pro

Graf 1: Preferujete čtení odborné literatury jen ze svého studijního oboru?

Graf 2: Jaký typ média preferujete při vyhledávání potřebných informací v rámci studia svého oboru?

internet. Z výsledků vyplynulo, že studenti podstatně méně využívají časopisy v tištěné podobě. Nejvíce studentů, kteří tento zdroj vnímají jako přínosný pro své studium, je z oboru psychologie.

Během strukturovaného rozhovoru studenti deklarovali, že samotný akt čtení u nich neovlivňuje výběr typu média. Elektronické prostředí využívají jak pro zájmovou četbu, tak stejně pro studium. Rozhodující je pro ně fakt, kde kým informace naleznou. Lze tedy konstatovat, že samotné elektronické prostředí aktivitu čtenářství u studentů neomezuje, přinejmenším oni sami nenalézají žádné důvody, které by měly tuto činnost jakkoli usměrňovat. Spíše naopak v současných informačních technologiích vidí nové možnosti pro využití čtenářského zájmu a neshledávají velké rozdíly mezi čtením knihy v tištěné či elektronické podobě.

Z výzkumu tedy zcela jednoznačně vyplynulo, že používání internetu a elektronických informačních zdrojů u studentů nemá zásadní vliv na časté používání tištěných publikací a materiálů.

Preference typu textu

Je zřejmé, že studenti přijímají možnosti nových informačních technologií příznivě. S touto otázkou však úzce souvisí též jejich preference typu textu. Nabízí se tedy prostor pro vyjádření, zda je pro ně typ textu rozhodujícím faktorem. Většina z nich se přiklonila k možnosti jeho volby. Tento aspekt je pak nejméně důležitý pro studenty sociologie.

U studentů, kteří vnímají typ textu jako jedno z podstatných hledisek při čtenářských aktivi-

tách, směřoval výběr zcela jednoznačně k tištěné formě (tu upřednostňovali před elektronickou).

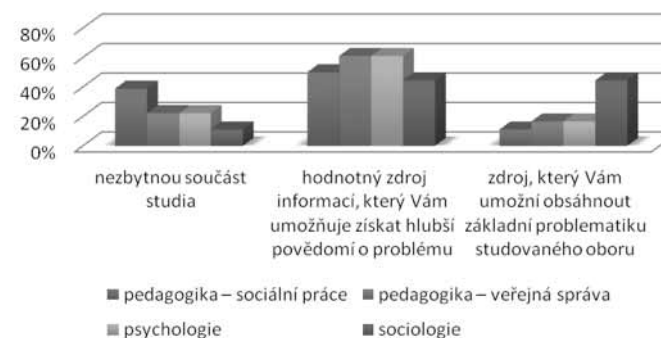
Při strukturovaném rozhovoru se studenti vyjadřovali jak pro tištěnou, tak elektronickou podobu textu, přičemž tištěná forma je preferována převážně při jejich zájmové a odpočinkové četbě. Elektronické zdroje využívají jak ve volných chvílích, ale převážně pak při hledání odborných informací v rámci studia. Ačkoli pro mnoho studentů není typ textu příliš rozhodující, přesto se přiklánějí k tištěné podobě hned z několika důvodů. Jedním z nich je kupříkladu únava očí z dlouhého užívání elektronického média.

Tato problematika byla vyhodnocována rovněž z pohledu pohlaví. Typ textu je pro obě pohlaví rozhodující v téměř shodném měřítku, avšak ženy častěji preferují tištěnou formu před elektronickou, zatímco pro muže je důležitá o něco méně.

Postoj k odbornému textu

Odborný text, ať již v tištěné či elektronické podobě, se bezesporu stává nezbytnou součástí studia každého studenta. Studenti sledovaných studijních oborů, kteří byli ochotni se výzkumu zúčastnit, zcela jednoznačně deklarovali, že odborný text považují za hodnotný zdroj informací, který jim umožňuje získat hlubší povědomí o problému. Jako nezbytnou součást studia či zdroj, který umožní obsáhnout pouze jeho základní problematiku, jej vnímá už výrazně méně studentů. Pouze studenti oboru sociologie se shodně vyslovili, že odborný text je pro ně hodnotný zdroj informací, ale také zdroj základních informací z jejich oboru.

Graf 3: Čtení odborného textu považujete za:

Současně však nelze opomenout, že čtení odborného textu studenty se odvíjí od jejich informačních potřeb a přístupu k samotnému čtenářství. Z vyjádření studentů k postoji četby odborné literatury je zjevná určitá rovnováha mezi vazbou studentů na informace, které jsou požadovány v rámci studia, a jejich vlastním zájmem o související témata. Přičemž lze konstatovat, že o příbuzná témata se zajímají především ti studenti, kteří potvrdili kladný vztah k samotnému procesu čtení (jak bylo již zmíněno výše, jedná se zejména o studenty psychologie).

Shrnutí

Výsledky výzkumu lze opřít o převládající tendence, které jsou rovněž patrné z reprezentativního průzkumu zaměřeného na čtenáře a čtení, který byl realizován v roce 2007 a posléze 2010 pod záštitou Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR, v. v. i., a Národní knihovny ČR, a sice že „čtení jde za vzděláním“⁽⁴⁾. Většina z oslovených studentů, kteří se zúčastnili výzkumu, se vyjádřila ve prospěch četby jako jejich volnočasové aktivity. Je tedy zřejmé, že k samotnému aktu čtení zaujímají kladný vztah. Tento fakt, jak se ukázalo, je jim posléze nápomocen při studiu vlastních oborů, a to nejen při vyhledávání odborných informací a následném osvojování znalostí. Jeví se také jako silný motivační faktor, neboť čtenářská záliba

dopomáhá studentům stírat hranice mezi vědními disciplínami a vnímat předmět studia více do hloubky a komplexněji.

Výzkum ukázal, že stěžejní úlohu při formování čtenářského zájmu od raného dětství sehraje vliv rodinného prostředí, v němž studenti vyrůstají. Převážná část studentů se vyslovila pro rodinu jako ovlivňující faktor při vytváření kladného vztahu ke čtenářským aktivitám. Značná část z nich pak deklarovala proces čtení jako přínosný nejen po dobu svého dospívání, ale stejně tak v současnosti. Z toho lze usoudit, že studenti, kteří byli vedeni ke čtenářství od dětského věku, vyhledávají čtení jak odborné, tak krásné literatury mnohem častěji než studenti bez této vazby. Znovu se lze odvolat na jeden ze závěrů, který vyplývá z výše jmenovaného průzkumu, že „nejpodstatnější socializační prostředí pro rozvoj čtení je rodina“⁽⁵⁾.

Elektronické prostředí je studenty vnímáno velmi kladně, ať již z pohledu uspokojování studijních požadavků, tak pro využívání k zájmové činnosti, četby nevyjímaje. V nových informačních technologiích spatřují další možnosti využití jak pro studijní, tak zájmovou četbu. Je tedy zřejmé, že internet čtenářským aktivitám u studentů nikterak nebrání, často k nim též přispívá.

Výsledky prokázaly, že studenti při studiu využívají bezmála shodně jak knihy (učebnice, příručky, slovníky), tak i internet (internetové

ODKAZY:

- TRÁVNÍČEK, Jiří. Ústav pro českou literaturu Akademie věd ČR, v. v. i. [online]. 29. 9. 2010 [cit. 2011-08-13]. Čtenáři a čtení v ČR (2010). Dostupné z [www: <http://www.ucl.cas.cz/images/stories/tiskove_zpravy/Tiskovka_CTENARI_zari_2010.pdf>](http://www.ucl.cas.cz/images/stories/tiskove_zpravy/Tiskovka_CTENARI_zari_2010.pdf).
- Tamtéž

vyhledávače, elektronické časopisecké databáze). Internet se stal důležitým zdrojem informací, nikoli však stěžejním pro téměř polovinu studentů, kteří se zúčastnili výzkumu. Stejně tak z průzkumu zaměřeného na čtenáře a čtení (2007 a 2010) je zjevné, že internet čtení neovlivňuje a „čtenáři si počínají na internetu daleko cíleněji a promyšleněji než nečtenáři“⁶⁾.

Nelze však ani opomenout, že ačkoli je internet studenty považován za hodnotný zdroj informací a při výběru média se vyslovili pro knihy i pro internet, stále se při možnosti výběru typu textu přiklánějí k jeho tištěné formě.

Výsledky výzkumu odkryly i postoje studentů vůči odbornému textu. Z jejich vyjádření plyne, že téměř ve stejné míře vyhledávají informace potřebné ke studiu a taktéž projevují zájem o prohlubování vědomostí četbou souvisejících témat z příbuzných vědních disciplín nad rámec vlastních studijních povinností. Rovněž je však nutno připomenout, že příbuzná témata se stávají přitažlivými pro ty studenty, kteří též prokázali pozitivní vztah k samotné aktivitě čtení. Lze tedy prohlásit, že čtení odborného textu je závislé na přístupu studentů k samotnému čtenářství.

Zjištěné skutečnosti, které jednoznačně vyplývají z provedeného výzkumu, jsou bezpochyby zřetelné i z *Výzkumu čtenářů jako uži-*

vatelů informačních institucí se zaměřením na studenty s preferencí odborných textů, který uskutečnila PhDr. Irena Prázová, Ph.D. Výzkum proběhl v roce 2006 a byl zaměřen na čtenářské chování uživatelů ve vybraných akademických a vědeckých informačních institucích. Plyne z něj, že studenti upřednostňují tištěnou formu odborného textu, k němuž mají spíše utilitární přístup, neboť větší část respondentů vyhledává odborný text za účelem splnění určitého úkolu. Nelze však opomenout, že druhá skupina je motivována vlastním zájmem a obě skupiny respondentů se shodují i na kombinaci obou přístupů k odbornému textu. Jak se však dále prokázalo, respondenti volí elektronické informační zdroje spíše jako doplňkový zdroj informací, přičemž jeho užívání je častější u zaměstnanců státní správy nežli u samotných studentů.⁷⁾

Článek čerpal z bakalářské práce autorky: VYBÍRALOVÁ, Radka. *Interdisciplinární zmapování čtenářství v humanitních vědách se zaměřením na pedagogiku, psychologii a sociologii*. Brno: Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav české literatury a knihovnictví, Kabinet informačních studií a knihovnictví, 2011. 71 s.

RADKA VYBÍRALOVÁ

✉ Radka.Vybiralova@seznam.cz

ODKAZY:

- 6) Tamtéž
7) PRÁZOVÁ, Irena. Jak studenti čtou? Výzkum čtenářů jako uživatelů informačních institucí se zaměřením na studenty s preferencí odborných textů. In: *Knihovny současnosti 2008*. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2008, s. 336–342. Dostupné z [www: <http://www.svkos.cz/data/xinha/sdruk/2008-4-336.pdf>](http://www.svkos.cz/data/xinha/sdruk/2008-4-336.pdf).

ZDROJE:

- Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci [online]. [2011], 15. 06. 2011 [cit. 2011-09-06]. Příjímáční řízení. Dostupné z [www: <http://www.ff.upol.cz/skupiny/zajemcum-o-studium/bakalarske-a-magisterske-studium/prijimaci-rizeni/#c17706>](http://www.ff.upol.cz/skupiny/zajemcum-o-studium/bakalarske-a-magisterske-studium/prijimaci-rizeni/#c17706).
- Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci [online]. [2011], 25. 07. 2011 [cit. 2011-09-07]. Příjímáční řízení. Dostupné z [www: <http://www.pdf.upol.cz/menu/prijimaci-rizeni/bakalarske-a-magisterske-studium>](http://www.pdf.upol.cz/menu/prijimaci-rizeni/bakalarske-a-magisterske-studium).
- PRÁZOVÁ, Irena. Jak studenti čtou? Výzkum čtenářů jako uživatelů informačních institucí se zaměřením na studenty s preferencí odborných textů. In: *Knihovny současnosti 2008*. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2008, s. 336–342. Dostupné z [www: <http://www.svkos.cz/data/xinha/sdruk/2008-4-336.pdf>](http://www.svkos.cz/data/xinha/sdruk/2008-4-336.pdf).
- TRÁVNÍČEK, Jiří. Čteme?: Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize (2007). 1. vyd. Brno: Host, 2008. ISBN 978-80-7294-270-1.
- TRÁVNÍČEK, Jiří. Ústav pro českou literaturu Akademie věd ČR, v. v. i. [online]. 29. 9. 2010 [cit. 2011-08-13]. Čtenáři a čtení v ČR (2010). Dostupné z [www: <http://www.ucl.cas.cz/images/stories/tiskove_zpravy/Tiskovka_CTENARI_zari_2010.pdf>](http://www.ucl.cas.cz/images/stories/tiskove_zpravy/Tiskovka_CTENARI_zari_2010.pdf).
- WURMOVÁ, Nela. Rekordní počet přihlášek na Univerzitu Palackého. *Vysoke.Skoly.cz: Informace pro správný výběr vysoké školy* [online]. 11. 3. 2011 [cit. 2011-09-05]. Dostupný z [www: <http://www.vysokeskoly.cz/clanek/uchazeci-si-podali-na-univerzitu-palackeho-rekordni-pocet-prihlasek?page=3>](http://www.vysokeskoly.cz/clanek/uchazeci-si-podali-na-univerzitu-palackeho-rekordni-pocet-prihlasek?page=3). ISSN 1214-4312.

PRÁVNÍ PORADNA

§
PROVOZUJEME KNIHOVNU V DOMĚ, KTERÝ JE KULTURNÍ PAMÁTKOU, A POTŘEBUJEME REKONSTRUOVAT VNITŘNÍ PROSTORY. NA JAKÝ ÚŘAD SE MÁME OBRÁTIT SE ŽADOSTÍ O POVOLENÍ REKONSTRUKCE?

Čím se řídí rekonstrukce památek?

Rekonstrukce historicky cenných, respektive památkově chráněných objektů se řídí právními normami. Základním předpisem, který vymezuje péči o památky v České republice, je zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči (dále jen památkový zákon) a prováděcí vyhláška k tomuto zákonu č. 66/1988 Sb. Památkový zákon specifikuje podmínky pro zachování a vhodné využívání památek, vymezuje práva i povinnosti vlastníků a stanovuje postupy, jakými stát zabezpečuje jejich ochranu prostřednictvím příslušných správních orgánů a odborných organizací.

Národní památkový ústav

Pokud si nevíte rady se stavbou, obraťte se na ústřední pracoviště Národního památkového ústavu. Jeho pracovníci vedou Ústřední seznam kulturních památek, který obsahuje přes 38 000 nemovitých a 320 000 movitých památek. Zvláštní ochrana je věnována národním kulturním památkám, které tvoří nejvýznamnější součást kulturního bohatství národa. Od zmíněného rozlišení na „kulturní památky“ a „národní kulturní památky“ se odvíjejí i veškeré další postupy související s jejich opravami, rekonstrukcemi a dalšími stavebními úpravami.

Postup při rekonstrukci historicky cenných památkových objektů

Vlastník, který plánuje údržbu, opravu, rekonstrukci, restaurování nebo jinou úpravu kulturní památky, případně jejího prostředí, je povinen předem si vyžádat *závazné stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností* a jde-li o národní kulturní památku *závazné stanovisko krajského úřadu* (§ 14 památkového zákona). Na webových stránkách některých krajských úřadů (např. kraje Plzeňského, Pardubického nebo Ústeckého) je k dispozici formulář žádosti o zmíněné stanovisko včetně všech potřebných příloh, který je možno snadno upravit a použít jako žádost kdekoli na území ČR. V závazném stanovisku se orgán státní památkové péče vyjádří, zda navrhované práce jsou z hlediska zájmů státní památkové péče přípustné a stanoví základní podmínky, za kterých lze tyto práce připravovat a provést. Základní podmínky musejí vycházet ze současného stavu poznání kulturně historických hodnot, které je nezbytné zachovat při umožnění realizace zamýšleného záměru.

Obnovu kulturních památek nebo jejich částí, které jsou díly výtvarných umění nebo uměleckořemeslnými pracemi, je možné provést pouze restaurátorský – oprávněnou osobou. O povolení restaurování je nutno požádat příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností (resp. krajský úřad u národní kulturní památky), který stanoví (po předchozím vyjádření odborné organizace památkové péče) podmínky pro restaurování. Seznamy restaurátorů včetně uvedení rozsahu licence jsou k dispozici na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností i ostatních orgánech či organizacích památkové péče.

Vlastník nemovitosti, která není kulturní památkou, ale je v památkové rezervaci, v památkové zóně či ochranném pásmu nemovité kulturní památky, nemovité národní kulturní památky, památkové rezervace nebo památkové zóny, je povinen k zamýšlené stavbě, stavební změně nebo udržovacím pracím na této nemovitosti si předem vyžádat závazné stanovisko úřadu obce s rozšířenou působností.

Finanční podpora

Vlastníkovi kulturní památky může obec nebo kraj na jeho žádost poskytnout ze svých rozpočtových prostředků, jde-li o zvlášť odůvodněný případ, příspěvek na zvýšené náklady spojené se zachováním nebo obnovou kulturní památky. Forma příspěvku není jednotná, většina krajských úřadů a některá

města za tímto účelem vyhláší speciální programy či granty. O podrobnostech je nutné se informovat přímo na těchto úřadech.

V případě mimořádného společenského zájmu na zachování kulturní památky může výjimečně poskytnout příspěvek Ministerstvo kultury. Tento zájem se snaží MK ČR definovat prostřednictvím některého z dotačních programů:

— *Havarijní program* – určen na podporu a krytí finančních potřeb pro zabezpečení naléhavých oprav památek, především odstranění havarijního stavu střechy a staticky narušených nosných konstrukcí;

— *Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón* – určen pro opravy památek na území měst s vyhlášenou městskou památkovou rezervací nebo městskou památkovou zónou;

— *Program záchrany architektonického dědictví* – určen na obnovu a zachování kulturních památek, které tvoří nejceněnější část architektonického dědictví ČR (hrady, zámky, kláštery, historické zahrady, kostely, obranné městské a pevnostní systémy apod.);

— *Program restaurování movitých kulturních památek* – určen k restaurování movitých kulturních památek a jejich souborů, které jsou významnými díly výtvarných umění a umělecko-řemeslnými pracemi (např. oltáře, sochařská díla, kostelní lavice, varhany a jiné, u knihoven by se nejspíš mohlo jednat o nějaké významné nástrojní malby).

Pozn.: Existují i další dotační tituly (např. program péče o vesnické památkové rezervace a zóny, program záchranných archeologických výzkumů apod.), ale ty se ve většině případů pro knihovny nehodí.

Podrobné údaje o dotačních programech lze nalézt na stránkách Ministerstva kultury (www.mkcr.cz). Na stejné adrese najdete i dokument *Procesy upravující nakládání s památkovým fondem* (rekonstrukce a obnovy kulturních památek se týkají především body 28–41) a další užitečné informace.

Praktická rada na závěr

Stavebníkům, kteří se pouštějí do rekonstrukcí chráněných památkových objektů, bych doporučila prostudovat zmíněný památkový zákon, případně si na práci najmout odbornou firmu.

Zpracováno s použitím materiálů uveřejněných na webových stránkách Ministerstva kultury ČR a Národního památkového ústavu.

BLANKA KOUBOVÁ blanka.koubova@quick.cz

Úřad pro ochranu osobních údajů
vyhlásil u příležitosti Dne ochrany osobních údajů 28. ledna 2012

VI. ročník soutěže pro děti a mládež

„Moje soukromí! Nekoukat, nešťourat!“

Dva rozehrané příběhy uveřejněné na stránkách <http://www.uoou.cz/>, v nichž je problém soukromí na internetu zápletkou, mohou účastníci do 18 let podle vlastní fantazie dotvořit.

Mají možnost napsat povídku, úvahu, filmovou povídku, scénář, nebo také příběh, který si vymyslí, sehrát, natočit na video, případně ztvárnit v podobě comicsu.

Uzávěrka soutěže je **15. dubna 2012**.

Aktuální informace a adresy pro zaslání příspěvků jsou k dispozici na webových stránkách Úřadu www.uoou.cz v rubrice *Pro mládež*.

Ke 105. výročí si litvínovská knihovna nadělila nový kabát

Litvínovská knihovna s názvem *Havlíček* byla založena 18. listopadu 1906 z podnětu Národní jednoty severočeské za přispění dalších českých spolků, které měly vzdělávací charakter. Co znamená 105 let pro knihovnu? Dlouhá pouť průběžných vzniků, zániků, přesunů a změn názvu podle toho, jaké historické události zrovna hýbaly světem.

Z novodobé historie je důležitý rok 1998, kdy byla knihovna umístěna do budovy bývalých jeslí, které pro ni byly „horkou jehlou přešity“. Do rekonstrukce se ale příliš financí neinvestovalo, a proto stavba dlouho nevydržela velkou zátěží. Začaly se objevovat různé statické problémy, např. trhliny ve stěnách a stropech, odtrhávání později přistavěných částí budovy nebo poškození střechy. Městská knihovna Litvínov chtěla přesto držet krok s moderními českými knihovnami, a tak se také vydala cestou multifunkčnosti. Jenže bývalé jesle, co se týče prostorových podmínek, příliš mnoho vhodného zázemí neposkytovaly. Chyběly prostory jak pro rozšiřující se práci s veřejností, tak pro ukládání knih.

Počítačová učebna

Vedení knihovny tak začalo cíleně vyvíjet tlak na představitele Litvínova a stále hlasitěji mluvit o nutnosti celkové přestavby a rozšíření objektu.

V roce 2004, kdy začala první vlna dotací ze strukturálních fondů, bylo jasné, že evropské peníze jsou jedinou šancí jak knihovnu rekon-

struovat. Pouze z rozpočtu města, pro které knihovna nikdy nebyla prioritou, by se toho rozhodně nedočkala. Začalo tedy složité vyjednávání s úředníky odboru regionálního rozvoje a dalších odborů a postupně po malých krůčcích se pokračovalo v naplňování zatím hodně vzdálené vize.

Byly vypracovány dvě architektonické studie, následně zpracována projektová dokumentace, zažádáno o stavební povolení a řada dalších kroků, než mohl být podán projekt s názvem *Komunitní knihovna Litvínov* Regionální radě regionu soudržnosti Severozápad, který byl na druhý pokus podpořen.

V létě 2009 se opravdu začalo stavět a knihovna se stěhovala do provizorních prostor v penzionu pro seniory. Před tím ještě došlo k vytopení původní budovy knihovny, což její přemístění ještě urychlilo. Dva roky trvala nelehká fyzická realizace projektu a dnes knihovna stojí a je připravena sloužit občanům Litvínova a okolí. Slavnostní přestřižení pásky a uvedení knihovny do provozu proběhlo 26. září 2011.

V nové budově je pro veřejnost k dispozici daleko více prostoru. Např. **společenská místnost**, kde je realizována Univerzita volného času pro aktivní seniory, dále nejrůznější besedy, přednášky či výstavy. Velkým lákadlem je také **počítačová učebna**, která bude nabízet internetové kurzy pro začátečníky i pokročilé a další kurzy podle zájmu veřejnosti.

Dětem knihovna poskytuje prostorné oddělení a studovnu se šesti počítači a relaxačními zónami. Zcela oddělená od půjčovny je dětská

Výstava zvonků 2011

herna, kde se konají pestré odpolední aktivity pro mládež. V Litvínově totiž chybí centrum volného času pro děti a knihovna má ambici tuto službu částečně nahradit. Novinkou v herně je moderní technika, jako je hrací konzole, projektor, taneční podložka či wi-fi zóny. Zpracovávají se také **čtyři noví pracovníci**, kteří se dětem maximálně věnují.

I dospělá veřejnost si v příslušném oddělení přijde na své. Dostatečný prostor pro relaxaci, na knihy či přístup k internetu a časopisům v čítárně a studovně splňují vysoké nároky uživatelů.

Litvínovská knihovna chce pokračovat kromě výpůjční a informační činnosti také v celoživotním vzdělávání. Nově může také poskytnout prostor různorodým aktivitám a setkávání občanů (dětské kluby, setkávání maminek na mateřské dovolené či seniorů, občanská sdružení, neziskové organizace regionu apod.). Rozšířením a zkvalitněním kulturního, vzdělávacího a volnočasového zázemí města se bude knihovna spolupodílet na prevenci sociálně patologických jevů, zejména u dětí a mládeže, se kterými se Litvínov již dlouhodobě potýká.

Je to poprvé v historii knihovny, kdy byla postavena budova přímo pro ni a nebude již součástí jiných objektů nebo nevhodně umístěna. To je krásný dárek ke 105. výročí, které v roce 2011 oslavila.

Byla to **týmová práce** a poděkování patří všem, kteří se na realizaci knihovny jakýmkoli způsobem podíleli, včetně zaměstnanců, již dotvořili hezké prostředí pro návštěvníky. Věříme, že do knihovny v novém kabátě najde cestu mnoho uživatelů, kteří ocení nové prostředí i služby.

Naše nové motto je INFORMOVAT, SBLIŽOVAT A PROPOJOVAT, a o to se budeme v budoucnu co nejvíce snažit.

MARCELA GÜTTNEROVÁ

guttnerova@knihovna-litvinov.cz

**Městská
knihovna
Litvínov**

Městská knihovna Litvínov

(rekonstrukce + nová přístavba)

Název projektu: Komunitní knihovna Litvínov

Číslo projektu: CZ.1.09/1.2.00/16.00311

Informace o projektu

Datum zahájení projektu: 1. 4. 2007

Datum ukončení projektu: 26. 8. 2011

Datum zahájení fyzické realizace: 3. 8. 2009

Datum ukončení fyzické realizace: 8. 7. 2011

Dne 8. 7. 2009 byla podepsána Smlouva o poskytnutí dotace z rozpočtových prostředků Regionální rady regionu soudržnosti Severozápad.

Cíle projektu: Hlavním cílem projektu bylo rozšířit a rekonstruovat budovu Městské knihovny Litvínov, jejíž technický a dispoziční stav neumožňoval potřebný rozvoj a zkvalitnění služeb.

Dne 26. 8. 2011 byla Úřadu regionální rady v Ústí nad Labem odevzdána monitorovací zpráva včetně žádosti o platbu. Nyní probíhá administrativní a fyzická kontrola projektu.

Celkové náklady projektu: 56,9 mil. Kč, požadovaná výše dotace 39,4 mil. Kč. Zbývající část nákladů hradí město Litvínov.

Hlavní dodavatel stavby:

firma ELA LITVÍNŮV, společnost s r. o.

Architektonická studie (2006):

autoři Ing. Stanislav Cimr, Ing. arch. Jan Hasík

Projektová dokumentace:

SDP Litvínov, společnost s r. o.

Technický dozor: Pavel Chocholouš

Plocha:

stará knihovna: 746 m²

nová knihovna: 1 760 m²

rozdíl ploch: 1 014 m²

Foto archiv knihovny

Víte, co znamenají zkratky CŠK a KŠK?

Pozornost by měli zbystrit hlavně pracovníci školních knihoven, ať už jsou to profesionální knihovníci nebo pedagogové pověřeni správou školní knihovny. Je všeobecně známo, že školní knihovny hrají nezastupitelnou roli ve vzdělávacím procesu na školách všech úrovní. Podporují čtenářskou a informační gramotnost a mnohé poskytují kromě prostoru pro výuku také zázemí pro relaxaci a setkávání se. Na většině škol se o knihovny starají pedagogové, kteří nemají odborné knihovnické vzdělání a potýkají se s nedostatkem času pro výkon této funkce. Centrum pro školní knihovny (dále jen CŠK) a Klub školních knihoven (dále jen KŠK) jim mohou jejich práci velmi usnadnit.

Centrum pro školní knihovny je projektem Pedagogické knihovny J. A. Komenského. Je provozováno formou webových stránek. Praktické informace týkající se školních knihoven zde naleznou ředitelé základních a středních škol, učitelé a pracovníci pověřeni vedením školní knihovny. Web CŠK je tematicky strukturován. Obsahuje například informace ohledně legislativy vztahující se ke školním knihovnám, práce ve školní knihovně včetně vyučování, vzdělávání knihovníků školních knihoven, metodickou podporu aj. Od února 2009 poskytuje Centrum pro školní knihovny službu „Ptejte se CŠK“. Zájemci se mohou dotazovat na vše, co souvisí s problematikou školních knihoven a na jejich dotazy odpovídají odborní pracovníci. Web CŠK můžete také využít pro propagaci vlastních akcí a zviditelnění své školní knihovny na veřejnosti. Obsahovou náplň tohoto webu zajišťuje Mgr. Radmila Indráková. Podrobnější informace jsou na <http://www.npkk.cz/csk/>.

Klub školních knihoven je odbornou sekcí Svazu knihovníků a informačních pracovníků (SKIP). Byl ustanoven v roce 2003, vznikl za účelem podpory, propagace a zkvalitňování

služeb knihoven základních a středních škol. Má zakládací listinu obsahující jeho hlavní cíle, která je dostupná na <http://www.skipcr.cz/odborne-organy/klub-skolnich-knihoven/cile-klubu-skolnich-knihoven>. Na činnosti Klubu se dobrovolně podílejí lidé zaměstnaní ve školních knihovnách. V září 2010 se uskutečnilo setkání, ze kterého vzešla nová pracovní skupina. V současné době klub zastupují Bc. Romana Rábllová (ZŠ Provaznická, Ostrava-Hrabůvka), Mgr. Ludmila Čumplová (ZŠ Hanspaulka, Praha 6), Mgr. Eva Slavíková (SPŠE a VOŠ, Pardubice) a Edita Vaníčková Makosová (Gymnázium Příbram). Na přelomu měsíce října a listopadu 2011 byl realizován dotazníkový průzkum, jehož cílem bylo zmapování současného stavu školních knihoven na základních, středních a vyšších školách. O tom, že se lidé neradi účastní dotazníkových průzkumů, svědčí rozdíl mezi počtem rozeslaných a vyplněných dotazníků. Z 1500 dotázaných škol jich reagovalo na průzkum pouze 170. Z výsledků vyplývá, že na všech typech škol je knihovna nejvíce využívána za účelem výpůjček fondu a přístupu k internetu. Co se týče automatizace školních knihoven, vedou střední a vyšší školy, ale ani základní školy nejsou v tomto směru úplně pozadu. Nejvyužívanějšími automatizovanými knihovnickými systémy jsou modul Knihovna v programu Bakaláři a Clavius. Profesionální knihovníci působí především na středních a vyšších školách, na základních jsou spíše raritou, školní knihovny zde nejčastěji spravují pedagogové v rámci svého úvazku. Mzdy knihovníků jsou financovány ve většině případů z rozpočtu organizace, avšak často se jedná o nenáročnou složku platu. Objevilo se také financování mzdy z časově omezených grantů. Rovněž na nákup fondu si organizace vyčleňují finance, a jelikož jsou nedostačující, snaží se navýšit rozpočet prostřednictvím grantů, darů a výběrem manipulačních poplatků. Co se týká vzdělávání, je největší poptávka po kurzech knihovnického minima, dále pak školení v prá-

ci s automatizovanými knihovními programy a elektronickými informačními zdroji. Obecně se ve školních knihovnách řeší tyto aktuální problémy: nevyhovující prostory a vybavení, organizace (stavění) fondu, nedostatek financí na nákup knihovního fondu, nezáměr o služby knihovny zejména ze strany starších žáků, platové zařazení a ohodnocení práce knihovníka, provozní záležitosti aj. Od Centra pro školní knihovny se očekává, že bude přinášet praktické informace týkající se zejména grantových výzev pro školní knihovny, ať už na nákup knih či provoz školní knihovny, projekty podporující

kooperaci mezi školními knihovnami, „slovníček“ základních knihovnických pojmů, novinky z knihovnické legislativy, volnočasové aktivity aj. Záměr o členství či informování o činnosti Klubu školních knihoven má zhruba polovina respondentů.

Touto cestou bychom chtěli poděkovat všem, kteří věnovali svůj čas vyplnění dotazníku. Výsledky nám budou podnětem pro další činnost.

ROMANA RÁBLOVÁ

Dotazníkový průzkum realizovala pracovní skupina KŠK: Edita Vaničková Makosková, Bc. Romana Rábllová, Mgr. Eva Slavíková

ROVNÝ PŘÍSTUP

EVA CERNIŠÁKOVÁ ece@wo.cz

Elektronické informace a dálkové služby knihoven pro uživatele se speciálními potřebami

Posláním knihoven je zajištění rovného přístupu k informacím a službám všem bez rozdílu. K tomu dnes bezpochyby patří také poskytování elektronických informací a dálkových služeb prostřednictvím WWW, což se ostatně, s měnícím se informačním chováním běžných uživatelů knihoven, děje ve stále větší míře. Elektronické informace a dálkové služby však mají navíc dalekosáhlý význam také pro uživatele, kteří nejsou z jakéhokoli důvodu schopni využívat běžné služby knihoven a mají tedy z hlediska přístupu k informacím a službám knihoven speciální potřeby. Pomáhají jim vyplňovat informační mezery tím, že umožňují přístup k informacím jinak jen velmi obtížně dostupným.

Téma elektronických informací a služeb pro uživatele se speciálními potřebami je velmi komplexní – zahrnuje problematiku přístupnosti webových stránek, informací a informačních zdrojů a oblast dálkových služeb prostřednictvím WWW. Zároveň obsahuje, podobně jako každé téma týkající se služeb uživatelům, tři dílčí otázky, které však od sebe nelze separovat:

- 1) KOMU?, tj. pro které skupiny uživatelů se speciálními potřebami jsou tyto služby vhodné nebo dokonce nezbytné.
- 2) CO?, tj. jaké elektronické informace a služby mohou být vhodné pro uživatele se speciálními potřebami.
- 3) JAK?, tj. jakou formou tyto služby poskytovat, aby byly pro všechny uživatele skutečně přístupné.

Cílové skupiny uživatelů

Cílová skupina uživatelů, pro které mají elektronické informace a dálkový přístup zcela zásadní význam nebo které může ovlivnit jejich přístupnost, zahrnuje např.:

- Osoby s postižením zraku, kterým elektronická forma informací umožňuje využívání speciálních programů pro zvětšování textu nebo programů či zařízení pro alternativní výstup z obrazovky (např. odečítač obrazovky, braillovský řádek apod.).
- Osoby s postižením sluchu, které mohou využívat nejrůznější formy elektronické komunikace tam, kde nelze (nebo jen obtížně) komunikovat jiným způsobem.
- Osoby s tělesným či zdravotním postižením nebo osoby s omezenou pohyblivostí (např. senioři), které mají problém s překonáváním vzdá-

lenosti a fyzických bariér anebo využívají pro práci s informacemi speciální hardware či software.

- Osoby, které trpí některými duševními či behaviorálními poruchami (např. úzkostnými poruchami), nebo osoby s problémy při komunikaci, pro které může být složité osobně se dostavit do knihovny nebo komunikovat s dalšími osobami, a tudíž preferují jiný přístup k informacím nebo způsob komunikace.
- Osoby, které mají potíže při porozumění mluveným informacím (např. cizinci nebo příslušníci národnostních menšin, osoby s postižením sluchu apod.), pro něž může být informace na webu nebo on-line komunikace vhodnou alternativou telefonického rozhovoru.
- Osoby sociálně vyloučené kvůli vzdálenosti (např. v lokalitách vzdálených od urbanistických center) nebo osoby, pro něž je přístup k informacím obtížný z jiných důvodů (nacházejí se v rehabilitačních zařízeních, ústavech sociální péče, nemocnicích, pobývají v zahraničí apod.), takže je pro ně problémem získat informace jiným než dálkovým způsobem.
- Osoby pečující o další osoby (včetně rodičů s dětmi), kterým elektronické informace ušetří jak čas, tak nutnost překonávat organizační nebo fyzické bariéry.
- Osoby s nižší informační nebo počítačovou gramotností nebo osoby, které nemají (např. z důvodu chudoby) přístup k některým technickým prostředkům nebo software apod., což může ovlivnit také přístupnost některých informací.

Z tohoto výčtu, který jistě není vyčerpávající, je zřejmá až překvapivá šíře cílové skupiny.¹⁾ Uvedené problémy i potřeby se mohou navzájem překrývat nebo kombinovat a mohou se příležitostně týkat také tzv. běžných uživatelů.

Přístup k informacím o službách

Prvním krokem k přístupnosti všech – tedy nejen elektronických – informací je zajištění dostupnosti elektronické podoby úplných údajů o knihovně a jejích službách, a to v univerzálně

použitelném formátu, tedy bez nutnosti používat nějaký specifický (obzvláště placený) software apod. Elektronická podoba umožní osobám s postižením zraku nebo s tělesným postižením využít speciální hardware nebo software ke čtení nebo zpracování informací, všem uživatelům pak umožní rychle a snadno získat informace prostřednictvím dálkového přístupu.

Je již vžitou samozřejmostí zveřejňovat na webových stránkách nejrůznější oficiální dokumenty, jako je knihovní řád či jiné směrnice, často kladené dotazy, informace o otevírací době apod. Je však také vhodné zveřejnit nebo mít k dispozici v elektronické podobě i další informace, které knihovna poskytuje (např. informace z místní samosprávy, zprávy o dění v komunitě atd.). V praxi to znamená neomezit se pouze na papírové plakáty nebo letáky, ale např. umístit odkaz na webovou stránku nebo si vyžádat informace od spolupracujících organizací také v elektronické podobě.²⁾ Pro uživatele se speciálními potřebami však může být užitečný přístup i k dalším typům údajů, ať už se jedná např. o informace o řazení fondu či nejrůznější návody nebo pravidla (včetně těch „nepsaných“). Může se jednat i o informace, které běžný uživatel bezděčně vnímá zrakem, avšak např. uživatel s postižením zraku tuto možnost nemá.

Ke klíčovému aspektům přístupnosti elektronických zdrojů patří bezpochyby přístupnost webových stránek.³⁾ Pomineme-li technická hlediska přístupnosti⁴⁾, je pro ni zásadní obsahová rovina a struktura stránek. Je tedy nutné zamyslet se, zda stránky obsahují všechny potřebné či užitečné informace sdělené srozumitelně, zda jsou vhodně strukturované, zda jsou navigační odkazy jasné a návody. Jinými slovy, najde uživatel to, co hledá, a tam, kde by to pravděpodobně hledal? Jmenovitě, najde to i uživatel, který má nějaké speciální potřeby z hlediska přístupu k informacím, tedy např. osoba se zrakovým postižením, která obsah webových stránek vnímá nikoli prostřednictvím zraku, ale za pomoci odečítače monitoru; cizinec s malou znalostí češtiny; senior, který se právě začal učit používat internet? Anebo „běžný“ uživatel, který nemá informační vzdělání,

ODKAZY:

- 1) Srov. ŠPINAR, David, s. 13.
- 2) To by v dnešní době, kdy dokumenty vznikají téměř výhradně v elektronických aplikacích, neměl být problém.
- 3) Této problematice již byl věnován článek ve *Čtenáři* (viz PAVLIČEK, Radek).
- 4) Standardem pro přístupný web jsou Web Content Accessibility Guidelines 2.0, v Česku je to např. Blindfriendly web (viz SONS ČR) nebo pravidla přístupnosti vytvořená v souvislosti se zákonem č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy (viz *Přístupnost.cz*).

a tudíž neuvažuje jako knihovník?⁵⁾ V orientaci mohou pomoci i takové drobnosti, jako je umístění odkazu na informace o službách, které knihovna nabízí uživatelům se speciálními potřebami, přímo na domovskou stránku (nejlépe do hlavního menu) apod.

Přístupnost elektronických zdrojů

Přístupnost informací nelze samozřejmě omezit na údaje o službách a na přístupnost webových stránek. Velkou roli zde hraje také přístupnost dalších elektronických zdrojů. Nejméně problematická bývá obvykle u **elektronických zdrojů, které knihovna získává v rámci akvizice**, protože tvůrci a producenti je zpravidla dodávají v přístupné formě. Přesto je při akvizici vhodné zvít v potaz čtenáře konkrétní knihovny, protože některé formy a formáty mohou být pro určité skupiny znevýhodněných uživatelů vhodnější. Například pro nevidomé uživatele využívající alternativní výstup je vhodnější text více strukturovaný do oddílů, používající odkazy a odsokly na stránce apod. (zde je možné inspirovat se pravidly pro přístupnost webových stránek). Některé systémy nabízejí přímo výstup pro nevidomé nebo možnost získání výsledků vyhledávání také ve zvukové podobě, ať už ve formě přímého poslechu, nebo stažení zvukového souboru. Je také vhodné dobře zvážit nákup zdrojů, které vyžadují specifické vybavení nebo nutnost instalace softwaru, který jediný umožňuje daný zdroj používat, což pro některé uživatele může tvořit potenciální překážku. Nezanedbatelnou výhodou může být naopak nabídka rozhraní pro mobilní zařízení.

Daleko problematičtější však bývá **přístupnost dokumentů, které vznikají v knihovnách a informačních institucích v rámci různých digitalizačních programů**. Často právě v těchto produktech se nevidomí uživatelé dostanou pouze k popisným metadatům, nikoliv však již k samotnému textu⁶⁾, protože dokumenty bývají zveřejněny ve formě obrazových souborů nebo obrázků ve formátu PDF neobsahujících textovou vrstvu. Aby byl dokument přístupný, je nezbytné kromě samotného skenování použít také program na roz-

poznávání textu a připojit textové informace.⁷⁾ Je však nutné mít na zřeteli, že ani každý textový dokument nemusí být pro uživatele používající alternativní výstupní zařízení dobře přístupný, pokud není vhodně strukturovaný. Jedná-li se o krátký dokument, může snad být ve výjimečných případech čtení nestrukturovaného textu pomocí hlasového výstupu akceptovatelné (i když ne příliš přívětivé). Jde-li však o dokument delší, vždy je vhodnější formátovat jej pomocí nadpisů, v optimálním případě i vygenerovat obsah s odkazy na jednotlivé oddíly.

Specifickým případem týkajícím se přístupu k informačním zdrojům (řešeným v rámci autorského zákona v § 38) je **zpracování dokumentu, který již knihovna vlastní v jiné formě, do podoby přístupné osobám s postižením**, především nevidomým uživatelům. Někdy může na přípravě dokumentu spolupracovat i vydavatel, např. tím, že poskytne elektronický text dokumentu již vydaného v tištěné podobě. Z technických a finančních důvodů se tento způsob zpřístupnění dokumentů předpokládá spíše v knihovnách a informačních centrech pro uživatele se specifickými potřebami (např. specializované knihovny pro osoby s konkrétním postižením nebo centra podpory studia při vysokých školách apod.), není však vyloučen ani v knihovnách veřejných. Tvorba přístupného elektronického dokumentu má svá pravidla; *Metodika k úpravám elektronických textů pro zrakově postižené čtenáře* byla vytvořena např. ve středisku Teiresias při Masarykově univerzitě v Brně.⁸⁾

Dálková přístupnost služeb knihovny

K dostupnosti informací a služeb přispívá také **umožnění dálkového přístupu k co nejvíce službám prostřednictvím WWW nebo nabídka různých forem komunikace s uživateli**. Samozřejmě, která se netýká jen znevýhodněných uživatelů, je dnes většinou **zajištění dálkového přístupu k elektronickým informačním zdrojům**. Pokud však z technických (případně z jiných) důvodů není možné jej zajistit pro všechny uživatele, je vhodné – v rámci možností knihovny

– mít připravenou (nebo alespoň promyšlenou) alternativu pro znevýhodněné uživatele.

Běžný je dnes již také dálkový přístup ke katalogu knihovny a ke správě čtenářského konta. V rámci možností knihovny je vhodné přemýšlet i nad dalšími možnostmi, kterými lze zefektivnit nebo zpříjemnit služby uživatelům. Jedná se například o nabídku více variant prodloužení dokumentů, zasílání elektronických upozornění na blíží se konec výpůjční lhůty, platbu poplatků za služby (resp. prodlení) bezhotovostním převodem nebo možnost předběžného elektronického zamlouvení dokumentu (blokace) na konkrétní výpůjční den apod. Tam, kde tomu nebrání autorské právo, pak také možnost on-line přístupu k dokumentům.

Nutnou podmínkou dálkového přístupu prostřednictvím WWW je však **zajištění toho, aby všechny informační systémy knihovny splňovaly kritéria přístupnosti pro uživatele se speciálními potřebami**. Zcela zásadní je především přístupnost vyhledávání v katalogu knihovny (optimálně i dalších funkcí knihovního systému, např. psaní komentářů, hodnocení knih, vytváření seznamů, sdílení) a přístupnost on-line správy čtenářského konta se všemi jeho funkcemi. Pravidla přístupnosti by však měly splňovat i další databáze a systémy, které knihovny vytvářejí nebo využívají, včetně systémů pro správu elektronických zdrojů.

Dálkový přístup pomáhá překonávat fyzické nebo organizační bariéry uživatelů stejně jako **nabídka různých forem komunikace**. Možnost e-mailové komunikace by dnes měla být samozřejmostí, používat však lze také další alternativní kanály. Internetovou telefonii ocení např. osoby s nižšími příjmy. Využití ICQ nebo možnost chatování mohou být zajímavé pro osoby, kterým činí potíže telefonovat (např. osoby s komunikačními problémy nebo s postižením sluchu apod.).

Způsobů se nabízí velké množství, doporučit lze také nástroje webu 2.0 a sociálních sítí.

Závěr

Elektronické a dálkové služby jsou integrální součástí služeb knihoven. Mají velký význam pro přístupnost informací a služeb pro širokou skupinu osob se speciálními potřebami, a to nejen se zdravotním nebo smyslovým postižením. Proto je při jejich plánování a provozování důležité mít na zřeteli také různé kategorie znevýhodněných uživatelů a s ohledem na konkrétní cílové skupiny příslušné knihovny usilovat o co nejširší nabídku elektronických dokumentů a dálkových služeb. Na prvním místě je nutné zaměřit se na dostupnost všech informací o službách knihovny nebo poskytovaných knihovnou, s čímž úzce souvisí také přístupnost webových stránek knihovny. Dále je vhodné pamatovat na přístupnost elektronických dokumentů, ať už získaných v rámci akvizice, nebo vznikajících v knihovně v rámci digitalizačních programů apod. Důležitou roli hraje i nabídka a přístupnost dálkových služeb knihovny prostřednictvím WWW, především služeb spojených s knihovním katalogem, správou čtenářského konta, objednávání a rezervování dokumentů, umožnění dálkového přístupu k elektronickým zdrojům, nebo nabídka různých forem elektronické komunikace. Tak jako webové stránky nemohou být vždy univerzálně přístupné pro všechny znevýhodněné uživatele, tak ani knihovny nemohou vždy naplnit speciální potřeby nebo očekávání všech uživatelů. Mají-li však dostat svému poslání poskytovat informace a služby všem bez rozdílu, je nutné, aby podle svých možností alespoň co nejvíce usilovaly o dostupnost fondu a služeb co nejširšímu spektru uživatelů.

ODKAZY:

- 5) Pokud se na weby knihoven podíváme očima běžného uživatele, nejspíš pochopíme, že například není nejvhodnější, když o službách pro osoby s postižením informujeme v rubrice Projekty, byť by tyto služby skutečně byly součástí nějakého projektu. Podobných drobností se na stránkách knihoven najde poměrně hodně.
- 6) Např. v systému Kramerius.
- 7) To samozřejmě např. v případě digitalizovaných historických materiálů může být problém.
- 8) Viz HANOUSKOVÁ, Michaela. Tato metodika je kladně hodnocena ze strany Tyflokabinetu SONS ČR.

LITERATURA:

- HANOUSKOVÁ, Michaela. *Metodika k úpravám elektronických textů pro zrakově postižené čtenáře*: [podle Teiresia – *katá Τειρεσίας*] [online]. Verze 7. – interní tisk. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2010, [poslední aktualizace 28. dubna 2010 [cit. 2011-03-02]]. Dostupné z [www: <http://www.teiresias.muni.cz/download/Metodika_VII.pdf>](http://www.teiresias.muni.cz/download/Metodika_VII.pdf).
- PAVLÍČEK, Radek. Rovný přístup: Projekt Blind Friendly Web – přístupnost webu opravdu pro každého. *Čtenář: měsíčník pro knihovny*. 2010, 62, 7–8. Dostupný také z [www: <http://ctenar.svkkk.cz/clanky/2010-roc-62-0708-2010/rovny-pristup-projekt-blind-friendly-web-pristupnost-webu-opravdu-pro-kazdeho-73-692.htm>](http://ctenar.svkkk.cz/clanky/2010-roc-62-0708-2010/rovny-pristup-projekt-blind-friendly-web-pristupnost-webu-opravdu-pro-kazdeho-73-692.htm).
- *Přístupnost.cz: otevřete svůj web všem* [online]. 2009 [cit. 2011-03-03]. Česká pravidla přístupnosti. Dostupný z [www: <http://www.pristupnost.cz/ceska-pravidla-pristupnosti/>](http://www.pristupnost.cz/ceska-pravidla-pristupnosti/)
- SONS ČR. TyfloCentrum Brno. *Blind Friendly web*. C2001-2008 [cit. 2009-09-14]. Dostupný z [www: <http://www.blindfriendly.cz/>](http://www.blindfriendly.cz/).
- ŠPINAR, David. *Tvoříme přístupné webové stránky*. Vyd. 1. Brno: Zoner Press, 2004. 360 s. ISBN 80-86815-11-0.
- W3C [online]. W3C Recommendation 11 December 2008. 2008 [cit. 2011-03-02]. Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0. Dostupný z [www: <http://www.w3.org/TR/WCAG20/>](http://www.w3.org/TR/WCAG20/).

Záložka do knihy už potřetí bodovala

V říjnu 2011 se víc než 67 000 žáků ze 486 základních a 99 středních škol z České a Slovenské republiky zapojilo do třetího závěrečného česko-slovenského projektu *Záložka do knihy spojuje školy*. Jeho cílem bylo navázání přátelských kontaktů mezi školami a podpora čtení prostřednictvím výměny záložek, které žáci vyráběli libovolnou technikou.

Organizátory projektu byly Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze a Slovenská pedagogická knihovna v Bratislavě. Pedagogičtí pracovníci i žáci opět uvítali přátelskou výměnu záložek, mnozí z nich se těšili na nová přátelství, na samotnou výrobu záložek, o čemž svědčí i následující vyjádření:

„Pojali jsme projekt formou povídání o oblíbené knize, listováním a četbou knih ze školní i domácí knihovny a zjistili jsme, že záložka je při čtení velkým pomocníkem. Prostřednictvím map, atlasů a interaktivní tabule jsme se seznámili s naším východním sousedem – Slovenskou republikou. Žáci se dozvěděli základní geografické údaje, ukázali jsme si fotografie slovenských měst, obcí a přírody a přečetli jsme si slovenský text. Další dny už jsme malovali, vystřihovali, tiskli a lepili. Hezkých a ještě hezčích záložek začalo přibývat, práce děti bavila a už si představovaly, koho asi jejich záložka potěší. Všichni společně věříme, že jsme dětem z partnerské školy udělali radost, a že vždy, když budou číst zajímavou nebo napínavou knihu, vzpomenou si na svého kamaráda v České republice. Odpověď nám byl od nich velmi pěkný dopis a mnoho krásných záložek. A to je, jak doufáme, začátek spolupráce a přátelství s dětmi a učiteli na Slovensku.“

OLGA RUŽIČKOVÁ, Základní škola a mateřská škola, Viničné Šumice

Žáci vyráběli záložky především během vyučování, někteří také v rámci kroužků nebo ve školním klubu, ale třeba i doma s pomocí starších sourozenců a rodičů. Použili k tomu různé

pomůcky a techniky. Kromě klasických obdélníkových záložek vznikly i netradiční tužkové, hůlkové, ve tvaru zvířat, ptáků, veselých klounů, hokejistů. Za zmínku stojí i to, že některé školy se snažily sladit tvar a téma záložek s vlastním odborným zaměřením. O takovém úsilí napsala učitelka LENKA KREJČÁRKOVÁ ze Střední zdravotnické školy pro sluchově postižené, Výmolova, Praha 5-Radlice:

„Protože jsme byli spojeni se střední zdravotnickou školou ze Slovenska, drželi jsme se při výrobě záložek převážně zdravotní tematiky. A tak vznikly záložky ve tvaru sanitky, injekční stříkačky, teploměru, lékaře apod.“

Někteří žáci využili hodiny informatiky k posílání mailů svým kamarádům z partnerské školy, jiní v rámci slohu psali dopisy o sobě a škole, kterou navštěvují, nebo s pomocí pedagogů připravili powerpointové prezentace se základními informacemi o škole a regionu. Ve třídách, na chodbách nebo ve školních knihovnách připravili nástěnky či výstavky darovaných záložek, případně organizovali soutěže o nejhezčí z nich.

Výměna proběhla většinou prostřednictvím poštovních zásilek, do nichž mnohé školy přibalily i školní časopisy, bulletiny, reklamní propisky, pohádkové knihy, regionální publikace, fotografie žáků, kteří se projektu zúčastnili, a dokonce vlastnoručně vyrobené cukroví. Výjimku tvořily tři česko-slovenské páry, které si po dohodě záložky a různé dárečky vyměnily při návštěvě zástupců školy. Takové osobní setkání popisuje učitelka MARCELA BAUEREROVÁ ze Základní školy Zborovská z Tábora:

„Oslovila jsem vedení našeho města a podařilo se mi uskutečnit osobní předání záložek. Dokonce s námi jel i vedoucí školského odboru... Návštěva byla dvoudenní a přijal nás i primátor města Nové Zámky. Domluvili jsme i další spolupráci – výměnnou výstavu české a slovenské lidové slovesnosti.“

Výměna záložek přispěla nejen k navázání nových přátelských kontaktů mezi partnerský-

mi školami, k podpoře zájmu o čtení, ke zvýšení návštěvnosti školních knihoven, ale i k účasti mentálně postižených dětí a dětí ze sociálně znevýhodněných poměrů na tomto projektu. Vyjádření pedagogických pracovníků to potvrzují:

„Práce na záložkách nám přinesla hodně krásných chvil. Záložky od našich slovenských kamarádů se již objevily v rozečtených knížkách malých i větších čtenářů. A tím záložka plní to, k čemu je vlastně určena. A já doufám, že stejnou radost všem dětem přinese i každá přečtená kniha. Moc děkujeme za vyhlášení projektu, moc jsme si ho v knihovně užili!!! A těšíme se na další.“

MARTA MIKLOVÁ, Základní škola, Tečovice

Foto Zuzana Švihlova

Žáci ze ZŠ v Obříství výroba záložek bavila

„Naše škola se spojila se Základní školou Klátova z Nové Vsi v okrese Partizánske. S paní Zuzanou Dolnou jsme se vzájemně informovaly o školách, obcích, kde žijeme, a o datu předání záložek... Také chceme pokračovat v další spolupráci, psát si, mailovat atd.“

IRMA FENDRICHOVÁ, Základní škola, Obříství

„Jsme nadšení tímto projektem, chválíme ty, kteří ho vymysleli, protože tvorba záložek pro někoho, komu snad přinesou radost, baví žáky více. Těší se dopředu na přátelské záložky. I učitelé načerpali další nové nápady pro tvorbu s dětmi.“

DANICA JANIŠOVÁ, Základní škola,

Turzovka – Bukovina

„Naše děti, které si nesou svůj handicap, se prací na záložkách odreažovaly a nemohly se dočkat balíčku s partnerskými záložkami. Děkujeme za úžasnou akci a máme radost, že i naše děti mohly předvést, jaké talenty se v nich skrývají.“

JANA VAŠKOVÁ, Speciální základní škola,

Fándlyho, Sereď

Na závěr je nutno říci, že organizátory projektu těší, že se jim podařilo na jedné straně zábavnou formou podpořit čtení žáků, a na druhé naplnit i morální poselství projektu: smysl pro přátelství, dobro, krásu a velkorysost. Důkazem toho je vyznání žákyně ZUZANY VÁCLAVIKOVÉ ze Základní školy J. A. Komenského v Čadci:

„Jelikož celá naše rodina ráda a hodně čte, mnoho papírků, lístečků do knih i autobusových jízdenek se může stát improvizovanou záložkou. Avšak díky této akci si do oblíbené knížky můžu vložit výjimečný výsledek něčí práce, snahy a fantazie. Doufám, že někoho potěší kousek mé tvorivosti alespoň tak, jak ta jeho potěší mě.“

ROZÁLIA CENIGOVÁ

rozalia.cenigova@spgk.sk

Do češtiny přeložila OLGA VAŠKOVÁ

SKIP ČR, sekce knihovníků – trenérů paměti, Město Vyškov, Knihovna Karla Dvořáčka ve Vyškově, Česká společnost pro trénování paměti a mozkový jogging v Praze a Klub přátel KKD, o. s., pořádají ve dnech **23.–24. dubna 2012** pod záštitou starosty města Vyškova seminář

Hrátky s pamětí – trenérská dílna 2012

Program semináře je zaměřen na výměnu zkušeností a osvědčených metod práce v rámci tréninkových programů. Workshop je zároveň jednou z forem kontinuálního vzdělávání v rámci akreditovaného vzdělávacího systému ČSTPMJ, oceněný jedním kreditem pro knihovníky – trenéry paměti.

Více informací viz <http://skip-treneri-pameti.webnode.cz/news/hratky-s-pameti-trenerska-dilna-2012/>.

Z knihoven...

Dvacet let oddělení informačních služeb v Knihovně města Plzně

U kterého pluku sloužil černý myslivec z *Babičky* Boženy Němcové? Jak dlouho šli Josef s Marií z Nazaretu do Betléma? Podobné dotazy zodpovídají pracovnice studovny Knihovny města Plzně již 20 let – od jejího otevření v lednu 1992. V prvním roce využilo jejích služeb 2255 návštěvníků a bylo zodpovězeno 658 dotazů, v roce 2011 to bylo 7115 návštěvníků a 1237 dotazů.

Na počátku byla studovna vybavena pouze příruční knihovnou a několika kartotékami, v průběhu let se vzhledem k rozvoji informačních a komunikačních technologií objevily nové moderní zdroje informací a přibývaly i nové formy práce. První počítač pro veřejnost byl do studovny nainstalován v roce 1997, první připojení k internetu prostřednictvím telefonu se uskutečnilo o rok později. V současnosti jsou uživatelům k dispozici dvě internetové stanice s tiskárnami a skenery,

pro návštěvníky vybavenými notebooky je zde možnost Wi-Fi připojení.

V komorním prostředí mohou zájemci využít deset míst ke studiu, k prezenčním výpůjčkám příruční knihovnu o pěti tisících svazcích, devadesát titulů časopisů (především literárních a společenských) a Sbírký zákonů v tištěné podobě od roku 1950.

Kromě běžného zodpovídání dotazů studovna také nabízí zpracování rešerší a je zapojena do virtuální referenční služby *Ptejte se knihovny*.

Pracovnice oddělení vytvářejí databáze záznamů článků o významných regionálních událostech, plzeňské kultuře a o plzeňských osobnostech. Databáze jsou přístupné z webu knihovny www.knihovna.plzen.eu. Pouze ve studovně jsou dostupné databáze Anopress (plné texty celostátních titulů českých novin, včetně mutací a regionálního tisku, vybraných časopisů,

Foto Hana Větrovská

pisů, televizních a rozhlasových relací od roku 1996) a LexGalaxy – právní informační systém o českých právních dokumentech.

Studovna shromažďuje a k prezenčnímu studiu půjčuje fond regionální literatury (včetně periodik). Lze zde nalézt více než 3000 publikací – beletrii plzeňských autorů i beletrii nebo naučnou literaturu o městě Plzni, jeho nejbližším okolí, a také o významných osobnostech Plzeňska.

Oddělení informačních služeb je návštěvníkům otevřeno každý všední den od 9.00 do 18.00 hodin a v sobotu v době od 9.00 do 12.00. Sídlí ve 2. patře budovy Knihovny města Plzně u ul. B. Smetany 13.

KVĚTOSLAVA FRANKOVÁ

Co nového ve vsetínské knihovně?

PASOVÁNÍ PRVNÁČKŮ NA ČTENÁŘE KNIHOVNY

Ani mrazivé počasí neodradilo vsetínské prvňáčky od toho, aby přišli do kina Vatra, kde byli 2. února slavnostně pasováni na čtenáře.

Pasování prvňáčků, které již tradičně pořádá Masarykova veřejná knihovna Vsetín ve spolupráci s městem Vsetín a Domem kultury Vsetín, se letos zúčastnilo 243 žáků z 13 prvních tříd ze sedmi vsetínských základních škol. Program pro děti připravily knihovnice z dětských půjčoven na Trávníkách, v Luhu, v Rokytnici a v K klubu.

Malé čtenářky a čtenáře pozdravily hned v úvodu ředitelka Masarykovy veřejné knihovny Helena Gajdušková a starostka města Iveta Táborská. Ta přivítala děti těmito slovy: „Každý rok

se na vás velmi těším a těší mě, když vidím, kolik dalších dětí umí číst. Čtení je pro nás velmi důležité, díky čtení získáváme nové informace, a proto toužíme po vědění. Knížka nám přináší zábavu a potěšení. Knížka je náš nejlepší kamarád, který nám pomůže, když je nám smutno nebo máme starosti. Přeji vám, aby vás knížky pořád bavily a provázely celým životem, a aby byly stále vašim věrným kamarádem. Věřím, že díky této krásné tradici, jakou pasování prvňáčků je, přijde do vsetínských knihoven mnoho nových dětí.“

Předtím, než byly děti slavnostně pasovány rytířským mečem starostkou Ivetou Táborskou a místostarostou Petrem Kořenkem, složily svůj čtenářský slib. Každá třída obdržela pasovací glejt, který stvrzoval přijetí

děti mezi čtenáře. Žáci si odnesli vlastní čtenářský průkaz, který jim zajistí registraci do knihovny. Teď již zbývá jen navštívit s rodiči některou z dětských knihoven – v Luhu, na Trávníkách nebo v Rokytnici.

Se žáky se rozloučil místostarosta Petr Kořenek: „Přeji vám, aby vás písmenka vždy poslouchala, protože s písmenky se budete potkávat celý život. Tento týden je pro vás velmi významný. Všichni jste dostali vysvědčení a dnes jste byli pasováni na čtenáře. Ty děti, které na vysvědčení

neměly z jazyka českého jedničku, by neměly zoufat, protože když se budou držet knížky a budou hodně číst, tak jim to tu jedničku určitě pomůže vykouzlit. Přeji vám, abyste měli všichni samé jedničky.“ Na závěr děti zhlédly film *Fimfárum* natočený na motivy stejnojmenné knížky Jana Wericha.

Pasování prvňáčků se i v letošním roce vydařilo. Poděkování patří organizátorům akce, ale také zástupcům vsetínských základních škol a třídním učitelkám, které své prvňáčky do kina přivedly.

KUFFÍKY PLNÉ ZÁBAVY A POUČENÍ

Masarykova veřejná knihovna Vsetín rozšířila od ledna 2012 své služby o půjčování tzv. **Tematických kufflíků** v centrální půjčovně pro dospělé (2. patro budovy na Dolním náměstí). Jsou v nich **knihy, společenské hry a další doplňky**, díky kterým mohou zájemci

získat mnoho nových zajímavých informací a hravou formou se zdokonalit v různých oblastech. Stačí si jen vybrat téma, které je osloví.

Kufflík **Zdravý životní styl** obsahuje knihy (*Doba jedová, Nejlepší detoxikace léčivými rostlinami, Mým marodům, Jak jíst a udržet si zdraví, Co nám chybí, když...*, *15 minut pilates denně + DVD, Vaříme a pečeme při alergiích na potraviny*), DVD (*Angelic Light, Reflexní terapie*), zábavnou hru *Lidské tělo*, pexesa (*Valašsko, Morseovka*) a puzzle *Větrné mlýny*.

Kufflík **Trénování paměti** zahrnuje knihy (*Cvičíme paměť, Trénink paměti, Trénink paměti pro každý věk*), společenské hry (*Scrabble, Český film*), pexesa (*Valašsko, Morseovka*).

Kufflík **Česko ve světě, svět v Česku** nabízí knihu *1000 divů Čech, Moravy a Slezska*, společenské hry (*Všechny vlajky světa*), pexesa (*Valašsko, Mor-*

seovka) a vykládací karty Ivy Hüttnerové.

Tematické kufflíky nejsou ve vsetínských knihovnách úplně novinkou. Dětské knihovny v Luhu, v Rokytnici a na Trávníkách již nabízejí témata **Logopedie, Svět zvířat, Lidské tělo** a další.

Kufflíky půjčujeme zdarma na dobu jednoho měsíce. Stanou se výborným společníkem pro vyplnění volného času s rodinou či přáteli, na dovolené nebo doma.

Bližší informace zájemci získají v centrální půjčovně pro dospělé a v dětských půjčovnách – kontakty na www.mvk.cz.

KATEŘINA JANOŠKOVÁ

Foto archiv knihovny

Půjčování elektronických čteček v NK ČR

Od 9. ledna 2012 je možné zapůjčit si v Národní knihovně čtečku Jinke Hanlin eReader V60 (respektive eReading.cz First Edition), a to buď absenčně na 14 dní v Hale služeb, nebo prezenčně ve Studovně společenských a přírodních věd a v Referenčním centru. Národní knihovna v současné době disponuje dvaceti čtečkami.

„Ve čtečkách jsou uloženy ukázky několika digitalizovaných knih české literatury 19. století, respektive výňatků z nich, které byly vybrány z digitální knihovny NK ČR Kramerius,“ říká vedoucí Odboru služeb Národní knihovny ČR Jindřiška Coufalová.

Čtečka Jinke Hanlin eReader V60 (eReading.cz First Edition) umožňuje pro zajištění některých funkcí připojení k internetu pomocí Wi-Fi sítě. Čtečka si z aktuálně dostupných Wi-Fi sítí vždy automaticky vybírá první dostupnou, tj. například nezabezpečenou síť s nejsilnějším signálem. Podmínkou absenční výpůjčky čtečky (tj. mimo bu-

dovu knihovny) je trvalý pobyt na území ČR, platná registrace v Národní knihovně ČR aktuálně nejméně jeden rok a „čisté“ uživatelské konto (tj. bez dlužných pohledávek). Čtečky si pro absenční výpůjčku mohou zájemci objednat v on-line katalogu NK ČR.

Prezenčně (tj. v prostorách knihovny) si může čtečku vypůjčit každý registrovaný uživatel NK ČR s platným čtenářským průkazem, který má vypořádané veškeré své závazky vůči knihovně. Čtečky jsou prezenčně půjčovány na dobu čtyř hodin, nebo do konce otevírací doby Studovny společenských a přírodních věd, respektive Referenčního centra. Čtečky pro prezenční výpůjčky není možné rezervovat prostřednictvím on-line katalogu NK ČR.

Čtečka Jinke Hanlin eReader V60 (eReading.cz First Edition) podporuje DRM ochranu Adobe Digital Editions. Do čtečky je díky integraci této funkce možné stahovat rovněž e-knihy, které

si vypůjčíte z elektronické knihovny ebrary. Ve čtečce je proto uvedeno několik návodů, které souvisejí s Adobe Digital Editions a výpůjčkami e-knih z ebrary.

Čtečka podporuje formáty PDF, EPUB, TXT, HTML, DOC, RTF, MP3, WOL, CHM, RAR/ZIP, BMP, JPG, PNG, GIF, PDB, FB2, DjVu, LIT, které se ukládají z počítače prostřednictvím USB kabelu. „V této souvislosti je nezbytné dodržování autorského práva,“ upozorňují pracovníci Odboru služeb Národní knihovny ČR.

IRENA MAŇÁKOVÁ
(Tisková zpráva NK ČR)

Foto archiv knihovny

Nová nepravidelná rubrika, kterou v tomto čísle Čtenáře zahajujeme, bude přinášet odpovědi osob z odborné knihovnické veřejnosti na zajímavé aktuální otázky, které svým pojetím mohou představovat jistou nadsázku, ale i vážně míněnou reflexi současných událostí a trendů v našem oboru i ve společnosti. V ideálním případě potom kombinaci obou přístupů. Respondenta pro první dotaz tedy ani nebylo možné zvolit jinak, než jsme učinili. Doufáme, že nová rubrika časopis obohatí, zaujme vás a někdy třeba i pobaví.

Co by měly knihovny stihnout, než přijde konec světa 21. 12. 2012?

Odpovídá Zlata Houšková (Národní knihovna ČR): Každý z nás by se měl snažit, aby před svým koncem věděl, že stihl udělat to nejpodstatnější, co by v životě měl a chtěl; že si splnil alespoň jeden dva největší sny a že je smířený se svým okolím a hlavně se sebou samým.

Možná to platí i pro knihovny, protože knihovnu přeče tvoří především lidé. A tak by snad bylo nejdůležitější, aby lidé na jedné straně pultu (knihovnictvo) stihli zjistit, **co od nich doopravdy chtějí lidé na druhé straně pultu**, a to i onoho virtuálního, aby to stihli (u)dělat, a tak si splnili sen být užitečnou, potřebnou, respektovanou ba i milovanou institucí. *(Ani si nedovážuji pomyslet, že tohle by nebyl největší knihovnický sen!)*

Myslím, že smíření s okolím a sebou samým by se pak dostavilo jaksi mimochodem samo.

Jenže – dá se tohle stihnout za pár měsíců? Nedá. Zvláště tam, kde se na cestu poznávání a reflektování potřeb svých stávajících a **potenciálních** (sic!) **uživatelů** ještě nevydali... Ale pro tyhle knihovny je vlastně odpověď na otázku jednoduchá: **měly by stihnout se změnit!** Protože jinak by ten konec mohl být opravdu nečekaně reálný.

Takže závěrem... Všechny knihovny by se měly do prosince 2012 dostat díky „svým“ lidem na výše zmíněné cestě co nejdál.

A ještě malý dodatek. Moc by se mi líbilo, kdyby knihovnictvo jako celek i každý jednotlivec při tom také stihli najít postráčenou velkorysost, zapomenutou noblesu a pomalu mizející smysl pro humor.

Výroční knižní ceny Magnesia Litera 2012 vyhlásí v dubnu

Ve čtvrtek 23. února byly oznámeny nominace na výroční knižní ceny Magnesia Litera. Do jedenáctého ročníku této soutěže bylo přihlášeno víc než 320 titulů, z nichž poroty vybraly 24 knih. Nejpočetnější zastoupení má kategorie Litera za prózu, v níž se utká šest titulů od známých autorů, jako je např. M. Ajvaz, J. Kratochvíl, S. Fischerová či J. Stránský.

Slavnostní ceremoniál se bude letos poprvé konat v prostorách Nové scény Národního divadla, a to 4. dubna od 20.00 hodin. Moderátorkou večera bude Anna Geislerová a Česká televize ho bude vysílat přímým přenosem. (Od 12. března v 19:58 vysílá ČT 1 dvouminutové portréty všech 24 nominovaných autorů.) Počínaje 6. březnem mají nominovaní autoři možnost představit své knihy na veřejných, zdarma přístupných autorských čteních, která probíhají každé březnové úterý v Knihovně Václava Havla v pražské Galerii Montmartre v Řetězové ulici.

Titulárním partnerem cen zůstává i v tomto ročníku společnost Karlovarské minerální vody se značkou minerální vody Magnesia. Společnost i letos odmění laureáta ceny *Magnesia Litera – kniha roku* prémie ve výši 200 000 Kč. Partnerem *Ceny čtenářů* je od letošního roku největší český nakladatelský dům Albatros Media a. s., který odmění tisíc vylosovaných čtenářů poukazem v hodnotě 250 Kč na libovolně vybrané knihy ze své produkce. K dispozici je 100 000 pohlednic rozeslaných do knihkupectví, knihoven, škol či kaváren určených čtenářům. Aby byl jejich hlas platný, musejí uvést knihu, která poprvé vyšla v roce 2011 a tou knihou musí být původní česká beletrie – tedy próza, poezie nebo kniha pro děti. Hlasovat lze i elektronicky prostřednictvím internetové stránky www.magnesia-litera.cz nebo na mailovou adresu soutez@magnesia-litera.cz, a to až do 24. března 2012.

(Vybráno z tiskové zprávy o. s. Litera)

Údaje o počtu obyvatel byly čerpány z portálu Veřejná správa on-line
– <http://mesta.obce.cz>

HAVLÍČKŮV BROD / 24 572 obyv.

LiStoVáNi – scénické čtení knihy *Kouzelná baterka* Olgy Černé začne ve středu 11. ledna v 8.30 v sále Staré radnice. Představení je určeno pro menší školáky a je součástí oslavy 10. narozenin Krajské knihovny Vysočiny v Havlíčkově Brodě.

Jihlavský deník, 7. 1. 2012

HODONÍN / 28 431 obyv.

Zrcadla a jejich význam v oblasti Feng-shui – takový je název přednášky Ivy Matyášové, která se uskuteční 24. ledna v 17 hodin v přednáškovém sále hodonínské městské knihovny. Přednáška se zaměří na to, jak si pomocí zrcadel vytvořit harmonické a prosperující prostředí doma i na pracovišti.

Hodonínský deník, 24. 1. 2012

CHEB / 31 931 obyv.

Desítky zájemců dorazily v pátek 20. ledna večer do chebské městské knihovny. Konala se zde totiž přednáška Jany Chaloupkové o Jemenu. Kromě zajímavého povídání zhlédli návštěvníci fotografie z arabské země. Jana Chaloupková u této příležitosti také pokřtila svoji knihu *Brazílie*, kde působila jako diplomatka.

Chebý deník, 23. 1. 2012

KYJOV / 12 792 obyv., okres Hodonín

Městská knihovna Kyjov v rámci propagace akce *Celé Česko čte dětem* připravila pro své malé čtenáře na 22. prosince 2011 velmi atraktivní besedu. Do této celorepublikové akce jsou zapojeny nejen slavné osobnosti, ale i zajímaví lidé mnoha měst a obcí. Pro děti to přináší spoustu zajímavých zážitků. Vánoční čtení zahájila ředitelka Městské knihovny v Kyjově Marie Ježková spolu s koordinátorkou projektu Michaelou Moudrou.

Hodonínský deník, 19. 1. 2012

LIBEREC / 100 721 obyv.

Krajská knihovna v Liberci pořádá cyklus přednášek *Letem světem populární hudby XX. století: BEATLES I*. Hudební publicista Jan Prchal bude tentokrát probírat legendární Beatles. Historie kapely je ovšem tak zajímavá a obsáhlá, že se rozhodl liverpolské čteníci věnovat celkem čtyři přednášky. První se koná 5. ledna od 18 hodin ve velkém sále Krajské vědecké knihovny v Liberci.

Liberecký deník, 5. 1. 2012

LITOMĚŘICE / 25 687 obyv.

K pravidelným a vítaným akcím Knihovny K. H. Máchy patří poznávací a vzdělávací semináře. Letošní rok zahajuje přednáška *Esoterické otázky* lektorky Jaroslavy Slavičkové. Tak jako v listopadu pomáhal Zdeněk Šimanovský posluchačům dostat se do rovnováhy a posílit duševní stabilitu formou muzikoterapie, tak k podobnému cíli nasměruje Jaroslava Slavičková cestou intuitivní kresby, kresbou mandal, pomocí energie obrázků apod. Více se dovíte 10. ledna v 17 hodin ve 2. patře litoměřické knihovny.

Litoměřický deník, 9. 1. 2012

MUTĚJOVICE / 829 obyv., okres Rakovník

Obecní knihovna Mutějovice zve na besedu s autorkou knihy *Spisovatelky a ERÓS* s podtitulem *Utajené životy velkých českých žen* Martinou Bittnerovou. Setkání se koná v úterý 31. ledna od 16 hodin v zasedací místnosti Obecního úřadu Mutějovice.

Rakovnický deník, 24. 1. 2012

PRAHA / 1 200 455 obyv.

Knihovnu Václava Havla čekají změny. Původní dramaturgické a programové schéma akcí je postupně doplňováno o nové projekty, vázané na ryze havlovská témata. „Kromě vydávání knižních titulů půjde především o pořádání přednášek, studentských soutěží, scénických čtení a výstav,“ uvedl Martin Palouš, ředitel Knihovny Václava Havla.

Pražský deník, 24. 1. 2012

PRACHATICE / 11 802 obyv.

Také prachatické děti se mohou zapojit do celostátní soutěže o plakát na akci *Celé Česko čte dětem 2012*. V Prachaticích se k výzvě na výtvarnou soutěž přihlásila Městská knihovna, která se do akce *Celé Česko čte dětem* pravidelně zapojuje. Děti mohou své výkresy posílat do konce letošního února na kartonovém papíru velikosti minimálně A4.

Prachatický deník, 5. 1. 2012

PŘIBYSLAV / 3980 obyv., okres Havlíčkův Brod

V Kurfürstově domě v Přibyslavi se ve středu 11. ledna koná zajímavá akce. Jmenuje se *Rodiče čtou dětem* a proběhne od 16 do 17 hodin. Pořádá ji městská knihovna a je určena široké veřejnosti. Jak už název napovídá, budou dospělí předčítat dětem úryvky z knih.

Havlíčkovobrodský deník, 9. 1. 2012

1. 4. 1697 – tedy před 315 lety se narodil francouzský spisovatel **Antoine-François Prévost d'Exiles** zvaný **abbé Prévost** (†1763), jenž proslul románem *Manon Lescaut*, podle kterého složili operu Jules Massenet i Giacomo Puccini a který přebásnil Vítězslav Nezval.

4. 4. 1937 – tedy před 75 lety zemřel zakladatel moderní české kritiky **F. X. Šalda** (*1867), literární vědec, prozaik, básník a dramatik, který v letech 1928–1937 vydával vlastní časopis *Šaldův zápisník*.

5. 4. 1837 – tedy před 175 lety se narodil anglický impresionistický básník a literární kritik **Algernon Charles Swinburne** (†1909).

5. 4. 1912 – tedy před 100 lety se narodil maďarský spisovatel **István Őrkényi** (†1979), autor proslulé *Kočičí hry*.

5. 4. 1997 – tedy před 15 lety zemřel úspěšný český spisovatel **František Kožík** (*1909), autor historických a životopisných románů *Největší z pierotů*, *Světlo v temnotách*, *Rytíř smutné postavy*, *Po zarostlém chodníčku*, *Na křídle větrného mlýna*, *Neklidné babí léto*, *Miláček národa*, *Černé slunce* a mnoha dalších.

6. 4. 1812 – tedy před 200 lety se narodil ruský filozof a spisovatel, revoluční demokrat **Alexandr Ivanovič Gercen** (†1870) – „otec ruského socialismu“.

7. 4. 1847 – tedy před 165 lety se narodil dánský naturalistický spisovatel **Jens Peter Jacobsen** (†1885), autor románu *Niels Lyhne*.

7. 4. 1962 – tedy před 50 lety zemřel jeden z nejvýznamnějších českých spisovatelů **Jaroslav Duřich** (*1886), autor monumentální historické fresky *Bloudění*, „menší valdštejnské trilogie“ *Rekviem*, historické tetralogie *Služebníci neužiteční*, románů a próz *Jarmark života*, *Kouzelná lampa*, *Masopust*, *Duše a hvězda*, *Boží duha* a řady dalších děl.

9. 4. 1882 – tedy před 130 lety zemřel anglický básník a malíř italského původu **Dante Gabriel Rossetti** (*1828), spoluzakladatel bratrstva prerafaelitů.

10. 4. 1827 – tedy před 185 lety se narodil americký spisovatel **Lewis Wallace** (†1905), autor historického románu–bestselleru *Ben Hur*, známého z oscarového velkofilmu.

10. 4. 1827 – tedy před 185 lety se narodil španělský spisovatel **José Echegaray** (†1916), jeden z prvních nositelů Nobelovy ceny za literaturu (1904).

10. 4. 1877 – tedy před 135 lety se narodil rakouský grafik a spisovatel **Alfred Kubin** (†1959), který ilustroval víc než sedmdesát knih a napsal fantastický román s vlastními kresbami *Země snivců*.

10. 4. 1937 – tedy před 75 lety se narodila ruská básnička **Bella Achmadulinová** (†2010), patřící mezi nejvýznamnější ruské básníky 20. století; česky vyšly výběry *Můj rodokmen*, *Stopy v krvi* a *Probdívání*.

12. 4. 1782 – tedy před 230 lety zemřel italský básník **Pietro Metastasio** (*1698), autor téměř třiceti libret, nejčastěji zhudebněvaný operní libretista v dějinách (např. *La clemenza di Tito* byla zhudebněna třicetkrát, mj. i W. A. Mozartem).

12. 4. 1947 – tedy před 65 lety se narodil americký autor bestsellerů **Tom Clancy**, česky vyšly např. *Rudá bouře*, *Nejhorší obavy*, *Jasně nebezpečí*, *Hon na ponorku*, *Rudý králík*, *Vysoká hra patriotů*, *Živý nebo mrtvý* a mnohé další.

12. 4. 1977 – tedy před 35 lety zemřel slavný francouzský básník **Jacques Prévert** (*1900), autor sbírky *Slova*.

13. 4. 1922 – tedy před 90 lety se narodil anglický spisovatel **John Braine** (†1986), představitel tzv. rozhněvaných mladých mužů, autor románu *Místo nahoře* a volného pokračování *Život nahoře*.

14. 4. 1857 – tedy před 155 lety se narodil brazilský naturalistický prozaik a dramatik **Aluísio Azevedo** (†1913).

14. 4. 1897 – tedy před 115 lety se narodil americký spisovatel **Horace McCoy** (†1955), autor románu *Koně se také střelají*, známého i z úspěšné filmové verze.

15. 4. 1452 – tedy před 560 lety se narodil jeden z největších a nejslavnějších umělců všech dob **Leonardo da Vinci** (†1519), italský malíř, sochař, stavitel, vědec, badatel i spisovatel, z jehož literárních prací česky vyšly např. *Nápady* či *Úvahy o malířství*.

15./16. 4. 1927 – tedy před 85 lety zemřel francouzský spisovatel **Gaston Leroux** (*1868), autor *Fantóma opery*.

15. 4. 1942 – tedy před 70 lety zemřel rakouský prozaik a esejista **Robert Musil** (*1880), autor novely *Zmatky chovance Törlesse* a monumentálního nedokončeného románu *Muž bez vlastností*, který patří k největším dílům moderní literatury; česky dále vyšel výbor *Eseje*,

soubor *Povídky – Pozůstalost za života* a hra *Blouznivci*.

15. 4. 1957 – tedy před 55 lety se narodil český prozaik **Jan Pelc**, jehož nejznámějším dílem je román *...a bude hůř*.

16. 4. 1882 – tedy před 130 lety se narodil a před 60 lety, 24. 4. 1952, zemřel český spisovatel **Jaromír John**, autor románů *Pampovánek* nebo *Moudrý Engelbert* a knih pro mládež; pod vlastním jménem Bohumil Markalous publikoval práce o výtvarném umění a estetice, mj. *Estetiku praktického života*.

16. 4. 1922 – tedy před 90 lety se narodil anglický spisovatel **Kingsley Amis** (†1995), nejslavnější představitel tzv. rozhněvaných mladých mužů, autor románů *Šťastný Jim*, *Egyptologové*, *Chci to hned*, *Jakeův problém* nebo *Stáří partáci* (Booker Prize 1986).

17. 4. 1987 – tedy před 115 lety se narodil americký prozaik a dramatik **Thornton Wilder** (†1975), trojnásobný držitel Pulitzerovy ceny, autor románů *Most Svatého Ludvíka krále* či *Březnové idy* nebo hry *Dohazovačka*, která posloužila jako námět k slavnému muzikálu *Hello, Dolly!*

17. 4. 1957 – tedy před 55 lety se narodil populární britský spisovatel **Nick Hornby**, autor románů *Jak na věc*, *Jak být dobrý*, *Dlouhá cesta dolů* aj.

19. 4. 1492 – tedy před 520 lety se narodil italský básník, dramatik a satirik **Pietro Aretino** (†1556), který v *Rozpravách o mravech hříšných kurtizán* podal barvitý, vtipný a rozmarný obraz své doby.

20. 4. 1807 – tedy před 205 lety se narodil francouzský básník **Aloysius Bertrand** (†1841), tvůrce žánru básně v próze, který ovlivnil Baudelaira nebo Mallarméa a jehož nejznámější sbírka *Kašpar noci* inspirovala Maurice Ravela ke stejnojmenné klavírní skladbě.

20. 4. 1857 – tedy před 155 lety se narodil dánský spisovatel **Herman Bang** (†1912), představitel impresionismu v dánské literatuře, autor známé novely *U cesty*.

20. 4. 1912 – tedy před 100 lety zemřel anglický spisovatel **Bram Stoker** (*1847), autor mnohokrát adaptovaného klasického upírského hororu *Dracula*.

20. 4. 1942 – tedy před 70 lety se narodil populární finský humorista **Arto Paasilinna**, z jehož díla vyšly česky např. *Zajícův rok*, *Autobus sebevrahů*, *Syn boha hromovládc*, *Les oběšených lišek* nebo *Prostopášný modlitební mlýnek*.

21. 4. 1947 – tedy před 65 lety se narodil **Jaroslav Hutka**, český folkový hudebník, skladatel, písničkář, básník a autor fejetonů i próz.

22. 4. 1707 – tedy před 305 lety se narodil anglický spisovatel **Henry Fielding** (†1754), spoluvůrce tradice anglického románu, autor realisticko-pikareskních románů *Tom Jones* nebo *Jonathan Wild*.

23. 4. 1902 – tedy před 110 lety se narodil islandský spisovatel **Halldór Laxness** (†1998), nejdéle žijící nositel Nobelovy ceny za literaturu (1955), autor románů *Salka Valka* nebo *Křesťanství pod ledovcem*.

23. 4. 1927 – tedy před 85 lety se narodil český spisovatel, překladatel a historik **Jiří Kovtun**, autor románu *Pražská ekloga* či novely *Zpráva z Lisabonu*.

23. 4. 1957 – tedy před 55 lety se narodil český prozaik, esejista a překladatel **Patrik Ouředník**, od roku 1984 žijící ve Francii; přeložil např. Beckettovo *Čekání na Godota* nebo *Stylistická cvičení* Raymonda Queneaua a řadu českých básníků do francouzštiny (Holan, Skácel, Holub, Zábřana, Wernisch aj.), je autorem próz *Rok čtyřadvacet*, *Europeana*, *Příhodná chvíle*, *1855*, *Ad acta*, esejů *Hledání ztraceného jazyka* a *Utopus to byl, kdo učinil mě ostrovem*, poezie (*Anebo*, *Neřkuli*, *Dům bo-sého*), či děl z oblasti lexikografie (*Šmírbuch jazyka českého*, *Aniž jest co nového pod sluncem*).

24. 4. 1947 – tedy před 65 lety zemřela americká prozaička a básnička **Willa S. Catherová** (*1873), autorka románu *Moje Antonie* o českých přistěhovalcích v Nebrasce.

26. 4. 1907 – tedy před 105 lety se narodil nizozemský spisovatel **Theun de Vries** (†2005), autor zejména historických a životopisných románů, např. *Vincent v Haagu* či *Haydnova hlava*.

27. 4. 1737 – tedy před 275 lety se narodil anglický historik **Edward Gibbon** (†1794), autor monumentálního díla *Úpadek a pád římské říše* (česky vyšel výbor).

27. 4. 1882 – tedy před 130 lety zemřel americký myslitel, esejista, aforista a básník **Ralph Waldo Emerson** (*1803), zakladatel amerického transcendentálního.

27. 4. 1937 – tedy před 75 lety zemřel italský politik a spisovatel levicového zaměření **Antonio Gramsci** (*1891).

Portréty archiv autora

DOTAZ: Patří e-knihy do knihoven?

ODPOVĚĎ: Ve Švédsku, stejně jako v jiných zemích, se o elektronických knihách v knihovnách hodně diskutuje. Mít je v knihovně, nebo ne, kupovat jich hodně či málo a kde na ně vzít peníze? Předpokládám, že podobná debata se vede i v českém knihovnictví.

Kupříkladu, těsně před Vánoce byl svátek otočů a dva dni předtím vyšla kniha od Zlatana Ibrahimoviče, jednoho z nejznámějších fotbalistů na světě. Zlatan je náš národní hrdina a v podstatě neexistuje ve Švédsku nikdo, kdo by neznal jeho jméno, včetně těch, kteří se o fotbal vůbec nezajímají (jako například já). Zlatan se narodil v Malmö, v chudé čtvrti, jeho rodiče jsou oba přistěhovalci z bývalé Jugoslávie a Zlatan se díky fotbalu stal nejen mnohonásobným milionářem, ale i ikonou celého Švédska.

Zlatan spolu se známým spisovatelem vydal knihu se zlatou obálkou *Já jsem Zlatan*.

Během několika dní byla publikace (za 28 €) vyprodána ve všech knihkupectvích po celém Švédsku. Já jsem ji manželovi koupila v obchodě se sportovními potřebami! Prodal se už půl milionu výtisků, což je ve Švédsku v knižním světě naprosto historické číslo.

Kniha vyšla zároveň elektronicky a i toto vydání překonalo všechny předpovědi. Švédsko se tak díky biografii fotbalisty stalo zemí elektronických knih. „Zlatá kniha“ o Zlatanovi v elektronické verzi přilákala spoustu naprosto nových a neobvyklých zákazníků nejen do knihkupectví, ale i do knihoven, kde mnoho dotazovaných lidí přiznalo, že jsou tam poprvé. Knihovny reagovaly tím, že se na stránkách všech deníků pustily do bitvy s nakladateli a koupily jenom velice omezený počet exemplářů. Viděly prostě svoji šanci snížit nákupní ceny a poukázat na to, že elektronické knihy jsou pro ně velice drahé; švédské knihovny platí 2 € za každou výpůjčku. Výsledkem byly dlouhé čekací doby na vypůjčení.

Většina obyvatel získala dojem, že práce s e-knihami v knihovnách je obtížná, knihovny na ně nejsou zvyklé a nemají rutinní postupy při jejich půjčování, a také že jsou e-knihy drahé a do knihoven se nehodí. Samozřejmě, musíme se snažit vyjednat s nakladateli lepší podmínky, ale to je jiná diskuse. Před veřejností je třeba stále zdůrazňovat, že s elektronickými knihami pracovat chceme.

Horečka se Zlatanem už samozřejmě pominula, fronty na vypůjčení opadly, ale já se obávám, že dojem z knihoven jako nepružných a zpátečnických institucí zůstává. Nevyužili jsme obrovskou možnost k báječnému marketingu – nakoupení velkého počtu „elektronického Zlatana“, a tím nalákání úplně nových klientů. Najít nové uživatele jenom za 2 € je velice výhodné, vždyť každá kampaň, brožurka, marketingová aktivita stojí daleko více. A je to stále ještě jen polovina toho, co stojí jedna výpůjčka tištěných knih – což je podle stockholmské knihovny cena knihy včetně knihovnického vybavení děleno průměrným počtem výpůjček tištěných knih.

Nebyla to tedy finanční záležitost, ale nepřekonatelnou překážkou byla zřejmě skutečnost, jak tyto nákupy administrativně zařadit, v rozpočtu na rok 2011 nebyl dostatek peněz na elektronické knihy. Švédské knihovny neviděly a nevyužily tuto jedinečnou propagační příležitost, naopak jsou stále nespravedlivě vnímány jako zastaralé, a to díky špatně vedené debatě na stránkách deníků. Je to velká škoda a já doufám, že si švédští knihovníci uvědomí nové možnosti a nebudou se zabývat pouze negativními stránkami a těžkostmi s elektronickými knihami. Musíme se všichni přizpůsobit dnešní době, ke které e-knihy ve Švédsku – k našemu (knihovnickému) obrovskému překvapení – už nevyhnutelně patří.

Foto archiv autorky

Zdroje jsou dostupné v **Knihovně knihovnické literatury**
Národní knihovny ČR

Milovníci exlibris mohou na své značky dát i grafická zpodobnění svých zvířecích mazlíčků. Takové speciální exlibris, která dokumentují úzké propojení mezi člověkem a jeho zvířecím přítelem, má ve svých sbírkách i rakouská Národní knihovna ve Vídni. Slovo exlibris pochází z latiny a znamená „z knih“. Původně bylo nazýváno i knižní značka. Jedná se o malý ozdobný lístek, který většinou obsahuje název exlibris nebo *ex libris*. Dále jméno, erb či monogram objednatele, výtvarný motiv nebo jiné vyjádření vztahu majitele ke knize. Exlibris – knižní značky jsou prokazatelně starší než knihtisk, objevovaly se již ve středověkých rukopisných kodexech. V počátcích je používali především panovníci, šlechtické rody a kláštery. Již v té době se kladl důraz na jejich umělecké řešení. Postupem času exlibris změnilo svůj charakter a ze značky vlastníka knihy se stalo objektem sběratelů. Knihovna získává tyto dokumenty většinou darem či z pozůstalostí a knihovníci mohou studovat grafická zpodobnění např. mopslíka Darwina nebo proti všem přírodním zákonům vyobrazenou papouščí dámu Coco. Mezi sběrateli grafik jsou tyto zvláštní exlibris velmi vyhledávané. Sběratel grafik Gerhard Hartmann si nechal pro svoji paní připravit exlibris s motivem papouška Coco od slavného dřevorytce Charlese Georga Hirsche. Obvyklou formou získání nových akvizic mezi sběrateli grafik a exlibris je výměna. Velké překvapení ovšem nastalo mezi sběrateli, kteří se obrátili na Hartmanna a chtěli získat jeho exlibris. Trval na tom, že kdo chce získat exlibris Coco, musí také Coco napsat. Tento požadavek ovšem řadu sběratelů odradil. Německý sběratel exlibris Wolfgang Wissing byl nejprve požadavkem Hartmanna pobouřen, ale zvědavost mu nedala, vymyslel si svého mopslíka Darwina a ten psal Coco oddané dopisy. Mezi oběma mazlíčky vznikl hořkosladký milostný vztah. Exlibris s Coco a Darwinem jsou ozdobou mnoha evropských sbírek.

(Newsletter *Österreichische Nationalbibliothek* – Nr. 4, November/ 2011, s. 11).

V roce 2011 on-line prodejce Amazon oznámil, že jeho prodej e-knih překonal poprvé odbyt tištěných knih a že jeho elektronická čtečka Kindle je nejprodávanějším produktem v historii společnosti. Potápka po elektronických knihách je v současnosti

jedním z nejnáléhavějších problémů mezi knihovny. Skandinávské knihovny řeší, zda budou moci nabízet e-knihy v rámci svých stávajících rozpočtů a vyskytují se požadavky na různé obchodní modely, které by knihovnám nabízely neomezený přístup k e-knihám. Zavedení e-knih bude mít dalekosáhlé důsledky pro veřejné knihovny. Trendy, které zveřejnila firma Gartner Group, ukazují, že knihovny mají tendence podceňovat dlouhodobé účinky nových technologií – v případě e-knih se však jedná o něco velmi specifického. E-knihy mohou veřejné knihovny „vyřadit“ ze hry, nebo jim mohou nabídnout nové vzrušující možnosti jak sloužit veřejnosti novým a lepším způsobem. Nabízejí nové způsoby podpory čtení, probouzení radosti z literatury a napomáhání celoživotnímu vzdělávání. E-knihy mohou také oslovit nové skupiny uživatelů, kteří dosud knihovny fyzicky nenavštěvují. Mohou být také prostředkem, jak ušetřit peníze a manipulaci s fyzickými knihami. Důležitý bude výběr prioritních témat digitálního obsahu. Většina uživatelů knihoven je poměrně konzervativní ve svých mediálních návycích a nová média jim budou spíše doplňovat ta stávající, než aby je úplně nahradila. Volba správného modelu pro knihovny bude záviset na chování uživatelů. V listopadu 2011 zahájilo konsorcium dánských veřejných knihoven jednání s dánskými vydavateli o možných obchodních modelech pro knihovny!

(*Scandinavian Public Library Quarterly* – Vol. 44, No. 4/2011, s. 15–16)

Nadace pruského kulturního dědictví a Státní knihovna v Berlíně založily v roce 2011 koordináční orgán pro zachování „písemného dědictví Pruska“. Tento orgán bude vyhledávat vzácné dokumenty v německých archivech a knihovnách a všemi způsoby zajistí jejich zachování pro příští generace. Záchrana písemného dědictví je pro představitele koordináčního orgánu stejně důležitá jako záchrana uměleckých děl či historických budov. V čele tohoto orgánu stojí i německý ministr kultury Bernd Neumann, který chce propojením centrálních a regionálních orgánů identifikovat mezery v záchraně kulturního dědictví a navrhnout vhodná řešení. Zatím byla na projekt vyčleněna částka 500 000 eur.

(*Bibliotheks Magazin* – No. 3/2011, s. 81–82)

Úplný přehled novinek najdete na adrese

http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php?page=09_Okn/Prirustky.htm

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

Bibliothekne im Altertum / herausgegeben von Elke Blumenthal und Wolfgang Schmitz. / Knihovny ve starověku. / Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 2011. 270 s. : il. Wolfenbütteler Schriften zur Geschichte des Buchwesens.

ISBN 978-3-447-06406-4 *Kdb 38.798*

Knihovny současnosti 2011 : sborník z 19. konference, konané ve dnech 13.–15. září 2011 v Českých Budějovicích. Ostrava: Sdružení knihoven ČR, 2011. 153 s. : il., grafy, tabulky.

ISBN 978-80-86249-62-9 *Kfd 39.003*

Knížničná a informačná veda XXIII : zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Bratislava: Univerzita Komenského, 2011. 242 s. : il.

ISBN 978-80-223-3131-9 *Ia 39.112*

LBI – Lexikon der Bibliotheks- und Informationswissenschaft. Bd. 1, Lfg. 6, I+D-Beruf bis Justin-in-time. Herausgegeben von Konrad Umlauf und Stefan Gradmann. Red.: Peter Lohnert. /Slovník knihovnické a informační vědy. Sv. 1, číslo 6./ Stuttgart: Hiersemann, 2011. xv, s. 402–477 : il., grafy, tabulky.

ISBN 978-3-7772-0922-7 (soubor),

ISBN 978-3-7772-1118-3 (Band 1, Lfg.6)

Ka 38.849

Automatizace knihovnické a informační činnosti

Informační a komunikační technologie ve veřejné správě v roce 2010. Zpracoval Odbor statistik rozvoje společnosti. Praha: Český statistický úřad, 2011. 91 s. : il. (převážně tabulky, grafy).

ISBN 978-80-250-2136-1 *Iea 9.215/B*

KING, David Lee. Building the digital branch : guidelines for transforming your library website. /Budování digitálního oboru. Pokyny pro transformaci webových stránek tvé knihovny. / Chicago: American Library Association, 2009. 39 s. : il. Library technology reports, vol. 45, no. 6.

ISBN 978-0-9389-5804-9 *Abdg 38.534*

WEIDEMAN, Melius. Website visibility : the theory and practice of improved rankings. /Viditelnější webové stránky. Teorie a praxe lepšího hodnocení. / Oxford: Chandos, 2009. xxi, 222 s. : il., grafy, tabulky.

ISBN 978-1-84334-473-5

Abdg 38.792

Architektura knihoven

KURKA, Ladislav. Architektura knihoven. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky, 2011. 86 s., 7 s. příl. : barev. il.

ISBN 978-80-85851-20-5 *Aa 38.981*

RELSTED, Ida et al. The architecture of The Royal Library. /Architektura Královské knihovny. / Aarhus: Schmidt Hammer Lassen Architects, 2011. 157 s. : il.

ISBN 978-87-992648-6-5 *Taa 38.859*

Organizace knihovních fondů

ALOI, Michael J., Marjorie Fusco and Susan E. Ketcham. Digital collections worldwide : an annotated directory. /Digitální sbírky světa. Anotovaný adresář. / London: Facet, 2011. xxi, 343 s.

ISBN 978-1-55570-701-9 *Oaagb 38.845*

HART, Amy. The RDA primer : a guide for the occasional cataloger. /Čítanka RDA. Průvodce pro příležitostného katalogizátora. / Santa Barbara: Linworth, 2010. xiii, 89 s. : il., tabulky.

ISBN 978-1-58683-348-0 *Od 38.842*

SWORDS, David A., ed. Patron-driven acquisitions : history and best practices. /Akvizice řízená uživatelem : dějiny a nejlepší metody. / Berlin: De Gruyter Saur, 2011. 205 s. : il., tabulky. Current topics in library and information practice.

ISBN 978-3-11-025301-6 *Oab 38.794*

Sítě knihoven

Boris Yeltsin presidential library. /Prezidentská knihovna Borise Jelcina. / Saint Petersburg: Boris Yeltsin presidential library, 2011. 30 s. : il. *Tp 9.335/B*

Knihovna města Plzně : 135 let. Foto Hana Větrovská, Jana Horáková. Plzeň: Knihovna města Plzně, 2010. 1 soubor pohlednic. *Tee 9.201/B*

Re-inventing library services : continuity with change : case study on the National Library Board. /Změny v knihovnických službách. Případová studie v Národní knihovně Singapuru. / Singapore: National Library Board, 2007. 32 s. : il., grafy. ISSN 0217-1546 *Taa 9.348/B*

STANÍKOVÁ, Marta, Šárka Hulíková. Městská knihovna Slavoj ve Dvoře Králové nad Labem. Dvůr Králové nad Labem: Městská knihovna Slavoj, 2011. 112 s. : il., mapy, portréty, faksim.

ISBN 978-80-254-9154-6 *Tee 39.061*

Městská knihovna Litvínov

Ke 105. výročí si litvínovská knihovna nadělila nový kabát

Foto archiv knihovny

30. 3. 2012

O chlapci, který spádl z nebe

ilustrace Tomáš Řízek

vychází v nakladatelství Albatros v prosinci 2012

*Ryel cítil, že se pád zpomaluje, a otevřel oči.
Předměty kolem něj dostávaly jasné obrysy.
Spatřil koruny stromů, střechy domků
a rozsvícená okna.
Zajásal! Nemohl se dočkat, až popadne kámen
a všechny ty skleněné tabule roztříská na kousky...*

*Eliška zvedla oči a čekala, až se rozsvítí první dnešní
hvězda. Náhle uviděla padat k zemi
velkou sněhovou vločku. Vločka
klesala níž a níž, a Eliška strnula.
To, co se jí snášelo k nohám, nebyl
sníh, ale kluk v bílé košilce s křídly!
Vyjekla: „Anděl!“*

Petra Braunová

NO S ANDERSENEM